

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๓๗ ตอนที่ ๓๖๑ – ๓๗๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๓๖๑

ข้อความต่อไป แสดงโทษของการลาสิกขาบท คือ การสึกว่า

ลาม สักการะ และการสรรเสริญในความเป็นบรรพชิตนั้น เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้สึกแล้ว ยศอันนั้น และเกียรติอันนั้น ก็ย่อมเสื่อมไป เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เห็นโทษนี้แล้ว พึงศึกษาไตรสิกขา

ที่จะเป็นบรรพชิตอยู่ได้นั้น ต้องมีศรัทธา ประพฤติศึกษาในไตรสิกขา ซึ่งเป็นการอบรมเจริญสติปัญญาฐานนั่นเอง

ข้อความต่อไป

ถามว่า เพราะเหตุไร

ตอบว่า เพื่อละเมถุนธรรมเสีย

อธิบายว่า เพื่อประโยชน์แห่งการละ จริงอยู่ ผู้ใดไม่ละเมถุนธรรม ผู้นั้นถูกความดำริครอบงำแล้ว ชบเซาอยู่ เหมือนคนกำพริ้ว

จะเห็นได้ว่า กิเลสที่สะสมมาทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูก ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้างนั้น เป็นสิ่งที่ลึก และละเอียดซับซ้อนมาก

ข้อความต่อไป ในอรรถกถาได้แสดงความตรงต่อสภาพธรรมว่า ลาสิกขาบท คือ สึก เพราะเหตุไร ซึ่งก็เป็นที่น่าอนันว่า เหตุจริง ๆ คือ เพราะยังเป็นผู้ที่ติดข้องในกาม ในรูป เสียง กลิ่น รส โภจฐัพพะ จึงสละจากเพศบรรพชิตกลับมาสู่เพศฆราวาส ซึ่งเป็นเพศที่ยังติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส โภจฐัพพะ มากกว่าในเพศของบรรพชิต

ปรมัตตโชติกา อรรถกถา มีข้อความว่า

จริงอยู่ บุคคลผู้นี้กล่าวอยู่ว่า ข้าพเจ้าสักกอยู่เพราะเหตุนี้ คือ ข้ออ้างต่าง ๆ
ชื่อว่าย่อมสร้างศีลตรา คือ คำมุสาขึ้นแต่ต้นนั่นเองก่อน โดยพิเศษในบรรดาทุจริต ๓
เหล่านั้น เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้นี้แหละ เป็นผู้มีความรู้ใหญ่ ย่อมถือเอาโทษแห่งมุสาวาท ดังนี้
หากจะมีคำถามว่า เครื่องผูกอะไร

ตอบว่า คือ การหยั่งลงสู่มุสาวาท ที่บัณฑิตทราบว่าเป็นโทษใหญ่

ไม่จำเป็นต้องมุสาใช่ไหม ถ้าไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตต่อไปได้
ก็ลาสิกขาบทได้ ไม่จำเป็นจะต้องมีข้ออ้างที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง ซึ่งเป็นการสร้าง
ศีลตรา คือ มุสา ขึ้นแต่ต้นนั่นเอง

ปรมัตถชาติกา อรรถกถา มีต่อไปว่า

บุคคลนั้นทำอยู่ซึ่งกรรมทั้งหลาย มีการฆ่าสัตว์ เป็นต้น กระทำการแสวงหา
และการรักษาโภคทรัพย์อยู่ ชื่อว่าย่อมมัวหมอง เหมือนคนงมงาย

บาทคาถา ความว่า การประพฤติวิเวกนี้ เป็นกิจอันสูงสุดของพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นต้น เพราะฉะนั้น มุนีจึงศึกษาในวิเวกเท่านั้น

บาทคาถา ความว่า มุนีนั้นไม่ควรสำคัญตนด้วยวิเวกนั้นว่า เราเป็นผู้
ประเสริฐที่สุด

มีคำอธิบายว่า มุนีนั้นไม่พึงเป็นผู้แข่งกระด้าง เพราะวิเวกนั้น

ถ้ายังเป็นผู้ที่สำคัญตนด้วยวิเวกนั้นว่า เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ก็ยังเป็นผู้ที่เต็มไปด้วยกิเลสอยู่นั่นเอง วิเวกก็จะมีประโยชน์อะไรเลย เพราะว่าไม่ได้ขัดเกลา ไม่ได้
ละ ไม่ได้ดับกิเลส

บทว่า มุนีผู้สงบแล้ว คือ ผู้เว้นแล้วจากกายทุจริต เป็นต้น

อยู่ที่นี้ เว้นกายทุจริต ถ้าเว้นได้เป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีกเลย เป็นผู้สงบแล้ว ไม่
ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ไม่ได้ทำความลำบาก กระวนกระวาย วุ่นวายในรูป เสียง กลิ่น

รส โภจวิฬพะ เพราะว่าเป็นผู้ที่เว้นแล้วจากกายทุจริต ไม่ทำความเดือดร้อนให้ทั้งกับตนเอง และบุคคลอื่น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ขณะใด ก็ถือว่าเป็นผู้ที่สงบแล้ว

สองบาทคาถาว่า โสมติณฺณสุส ปิยนฺติ กาเมสุ คิธา ปชา ความว่า สัตว์ทั้งหลายผู้ขังแล้วในกามทั้งหลาย ย่อมกระหาย (ชื่นชม) ต่อท่านผู้ข้ามโอฆะทั้ง ๔ ได้แล้ว เปรียบดูบุคคลผู้มีหนี้สินทั้งหลาย กระหายต่อบุคคลผู้ไม่มีหนี้สินทั้งหลาย ฉะนั้น

พระศาสดาทรงกระทำพระเทศนาให้จบลงด้วยยอดแห่งพระอรหัต ในเวลาจบเทศนา ติสสะบรรลุละดับแล้ว ภายหลังบวชอีก ได้ทำให้แจ้งซึ่งพระอรหัต ด้วยประการฉะนี้

ชีวิตตามความเป็นจริงเป็นไปได้ไหมอย่างนี้

สำหรับชีวิตของท่านพระติสสะ จะเห็นได้ว่า อุปนิสสยปัจจัยที่ท่านพระติสสะสะสมมาต่างกับอุปนิสสยปัจจัยของท่านพระเมตเตยยะ เพราะว่าในระหว่างที่ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านไม่ได้ไปอยู่ป่า แต่ว่าท่านชอบใจการเฝ้าและการฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ท่านพระติสสะท่านอบรมเจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า แม้ว่าท่านจะไม่ไปอยู่ป่า ในขณะที่ท่านฟังธรรม ติดตามพระผู้มีพระภาคเพื่อฟังธรรมนั้น ท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานหรือไม่

เมื่อท่านลาสิกขาบทแล้ว มีชีวิตอย่างฆราวาส แม้ท่านพระเมตเตยยะก็ยังกราบทูลขอให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของการประกอบเรื่อง ๆ ซึ่งเมถุนธรรม ซึ่งเป็นชีวิตของฆราวาส และเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์โทษในเวลาจบเทศนา ท่านติสสะบรรลุลุคฺณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล ถ้าไม่เคยเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานเลย จะบรรลุลุคฺณธรรมเป็นพระอริยบุคคล เป็นพระโสดาบันบุคคลได้ไหม

ถ้าท่านศึกษาข้อความในพระไตรปิฎกโดยตรง และเข้าใจเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว จะเห็นได้ว่า การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงนั้น ไม่ใช่เป็นการไปปฏิบัติที่สำนัก หรือที่ป่า

เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่าวิปัสสนาเป็นปัญญาที่รู้แจ้งประจักษ์ชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ซึ่งจะต้องอบรมเจริญปัญญาจนกว่าจะรู้แจ้งลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏตามปกติ เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็จะต้องอาศัยการเข้าใจลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเสียก่อนว่า ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ลักษณะอย่างไรเป็นนามธรรม ลักษณะอย่างไรเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้อบรมเจริญปัญญา จนกว่าจะรู้ชัดประจักษ์แจ้งแทงตลอด ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ละคลายการที่เคยยึดถือนามธรรมและรูปธรรมที่รวมกันเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

เพราะฉะนั้น จะต้องเป็นปัญญาที่เกิดจากความเข้าใจลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เข้าใจลักษณะขณะที่มีสติ ขณะทีหลงลืมสติ เจริญปัญญารู้ลักษณะนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติตามความเป็นจริงให้ชินขึ้น ให้ชัดขึ้น จนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้จริง ๆ

ถ. ที่ท่านอาจารย์กล่าวว่า ให้อบรมปัญญา ผมไม่เข้าใจในเรื่องอบรมปัญญา ถ้าท่านอาจารย์พูดว่า การอบรมปัญญานั้น คือ ให้เกิดปัญญาว่าสิ่งนี้เป็นรูป สิ่งนี้เป็นนาม มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ตามที่อาจารย์ได้ว่ามานั้น ในขณะที่อาจารย์บรรยาย ทางหูผมก็ได้ยินเสียงอาจารย์ ขณะที่อาจารย์พูด ก็กำหนดรู้ตามไปด้วย ขณะที่ผมกำหนดรู้ตามไปด้วยนี้ บางครั้งผมก็แยกออกจากการไม่ฟังมากำหนดรูปนาม โดยเข้าใจว่า เสียงที่ได้ยินนี้แล้วก็หายไป ไม่เที่ยง คือ สิ่งนั้นไม่ได้ อยู่ให้เราดู ให้เราพิสูจน์ได้ จนกระทั่งว่า ทุกขณะเกิดขึ้นขณะเดียวแล้วก็หายไป ลักษณะความรู้ความเข้าใจชนิดนี้จะถือว่า เป็นการใช้ปัญญาพิจารณารูปนามไปในตัว ถูกต้องหรือไม่ประการใด กรุณาชี้แจงด้วย

ส. การอบรมเจริญปัญญา ต้องรู้สภาพธรรมที่ปรากฏทั้งปวงที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ในขณะที่สตรระลึกรู้ลักษณะของเสียงเวลาที่เสียง

ปรากฏ ลักษณะของเสียงไม่ใช่สี ไม่ใช่กลิ่น เวลาที่กำลังรู้ที่เสียง เสียงก็เป็นเสียง ไม่ต้องใช้ชื่อ ไม่ต้องคิดอะไรเลย มีแต่ลักษณะสภาพของเสียงที่กำลังปรากฏขณะที่ กำลังรู้เสียง ถูกไหม แต่เวลาที่คิดว่า เสียงไม่เที่ยง ขณะนั้นเป็นตัวตน หรือเป็นแต่ เพียงสภาพนามธรรมที่คิด

ถ. ตามข้อเท็จจริง ตามหลักทฤษฎีก็ว่า เสียงไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน แต่เป็น เสียง มีหูก็ต้องได้ยินเสียงทั้งนั้นไม่ว่าใคร ไม่ว่าจะเป็นเสียงผู้หญิงหรือผู้ชาย ก็ไม่มี รูปร่างลักษณะ สักแต่ว่าเป็นเสียง แต่ว่าบางครั้งก็มีตัวตนเหมือนกัน ที่สำคัญมัน หมายความว่าเสียงดี เสียงไม่ดี เสียงผู้หญิง เสียงผู้ชาย ทั้งนี้ก็เพราะสติปัญญายังไม่ สมบูรณ์พอ การรู้เพียงเท่านี้ จะนำไปใช้ได้หรือยัง หรือจะต้องเรียนให้รู้มากไปกว่านี้

สุ. สภาพนามธรรมและรูปธรรมนี้ไม่เกิน ๖ ทาง คือ ไม่เกินทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีเพียง ๖ แต่การที่สติยังไม่ได้ระลึกร ะบอบ ๆ จนชิน จนละคลาย จนเพิ่มความรู้ชัดขึ้น ความเป็นตัวตนก็ยังมีอยู่ในนามและ รูป เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา ต้องอบรมมาก เพื่อที่จะได้รู้ชัดว่า ขณะนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ถ้าสติเกิดมาก ก็จะชินในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งเป็นความจริง และมีเพียง ๖ ทาง แต่ว่ามี ลักษณะปรากฏต่าง ๆ กัน ปรากฏเป็นความรู้สึก อูเบกขา อทุกขมสุข หรือว่าปรากฏ เป็นสัญญาความจำต่าง ๆ ปรากฏเป็นสังขารปรุงแต่งให้มีความพอใจ ให้มีความยินดี ให้มีความยินร้ายบ้าง

เพราะฉะนั้น จะต้องอบรมเจริญปัญญาจนเกิดการระลึกรู้ในลักษณะของสภาพ ธรรมเหล่านี้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ และความรู้ก็จะชัดขึ้นว่า ทางตาก็ไม่ใช่ทางหู ไม่ใช่ทางจมูก ไม่ใช่ทางลิ้น ไม่ใช่ทางกาย และไม่ใช่ทางใจด้วย

ถ. ขณะได้ยิน จะเอาตาไปฟังก็ไม่ได้ เป็นกิจของหู นี้อย่อมทราบชัดกันอยู่ แล้ว ถ้ารู้อย่างนี้ จะชื่อว่าอบรมเจริญแล้วหรือยังครับ

ส. ก็รู้อย่างนี้กันทุกคนรู้ แต่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน หมายความว่า ระลึกลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทันที บ่อย ๆ เนือง ๆ ที่จะแยกเป็นลักษณะของนามธรรมและ รูปธรรมแต่ละลักษณะ ขณะนี้ ที่กายจะมีลักษณะที่อ่อนปรากฏก็ได้ แข็งปรากฏก็ได้ ร้อนปรากฏก็ได้ ตึงปรากฏก็ได้ ไหวปรากฏก็ได้ ตรงที่หนึ่งที่ได้เวลานี้มีอยู่ใช่ไหม

ถ. ต้องมีครับ ก็เรายังมีตัวตน ยังมีร่างกาย ก็ต้องมี

ส. รู้ตรงที่มี เฉพาะตรงที่ปรากฏ ถูกหรือผิด

ถ. ถูกครับ

ส. และยังมีความรู้สึกว่า ทั้ง ๆ ที่ระลึกรู้อย่างนั้นแล้ว ก็ยังเป็นตัวตนอยู่ใช่ไหม

ถ. ถ้ามีปัญญาควบคุมทัน ความเป็นตัวเป็นตนรู้สึกว่าจะมีน้อย หรือ อาจจะไม่มี ผมยืนยันยังไม่ได้

ส. ที่กล่าวว่า เวลาสติเริ่มระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปบ้าง จะทำให้ละคลายกิเลสลงไป แต่เป็นไปอย่างละเอียดและน้อยมาก เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า ความไม่รู้นี้มีเป็นประจำ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น เพียงขั้นเริ่มระลึกรู้ลักษณะของรูป อาจจะมีรู้ในลักษณะที่ปรากฏที่กาย ที่เย็น เป็นลักษณะของรูป แต่ที่กำลังรู้นั้น ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล มีลักษณะอาการอย่างไร ที่กำลังรู้อ่อน รู้แข็ง รู้เย็น รู้ร้อนนั้น ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล นี่ละเอียดขึ้นแล้ว

เพราะฉะนั้น เรื่องการอบรมเจริญปัญญาจะไม่พ้นไปจากการระลึกรู้ที่กำลังเห็น ซึ่งเป็นสภาพรู้ทางตา รู้ว่าเป็นสภาพรู้อย่างหนึ่ง และไม่ละเลยการที่จะระลึกรู้ว่า ที่กำลังปรากฏทางตานี้ ก็เป็นแต่เพียงสภาพที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่เป็นทางที่จะไม่ให้มีตัวตน เพราะว่าความจริงแล้ว เป็นแต่เพียงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น

ถ. ความมุ่งหมายสำคัญ ๆ ก็ให้รู้เท่าทันที่เราสำคัญมั่นหมายว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล อะไรทำนองนั้น ถ้าหากว่าจะไม่รู้ลักษณะอย่างที่ว่า ตาเห็นรูป หูได้ฟังเสียง แต่ถ้าไม่ต้องรู้ลักษณะอะไร รวบไปเลย รวบรู้เลยว่า สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายหาใช่ตัวตัวตนไม่ หมายความว่า ที่เป็นอย่างนี้ ก็เพราะอาศัย ปัจจัยประชุมกันเข้า ประชุมกันเข้า จึงมีรูป มีนาม ทำนองนี้ เพื่อให้ปัญญารู้ทัน เป็นเป้าหมายอย่างนี้ ถูกหรือผิดไม่ทราบครับ

ส. จะรวบรวม จะทำอะไรต่าง ๆ ก็รู้ไม่ได้ จนกว่าจะอบรมเจริญปัญญาที่เป็น ความรู้จริง ๆ ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ต่างกันด้วย อย่างทางตา ระลึก จนกระทั่งรู้ว่า กำลังเห็นเป็นแต่เพียงสภาพรู้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ขณะใด สติที่อบรมแล้ว สามารถจะระลึกถึงลักษณะที่เป็นรูปธรรม ที่เป็นนามธรรมได้ ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงในขณะนั้น

นี่เป็นการอบรมเจริญปัญญาให้รู้ชัดในสิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่ทำอย่างอื่นเลย แต่ จะต้องระลึกรู้ และรู้ด้วยว่า ปัญญาเริ่มรู้แล้วหรือยังทางตา ในลักษณะรู้ ในลักษณะที่ ปรากฏทางตา ทางหูเริ่มรู้หรือยังว่า เป็นสภาพรู้ขณะที่ได้ยิน และเสียงเป็นสิ่งที่ ปรากฏทางหู ที่ละเล็กทีละน้อย อบรมไป จนแยกรู้ว่า นามธรรมทางตาไม่ใช่รูปธรรม ทางตา นามธรรมทางหูไม่ใช่รูปธรรมทางหู นามธรรมทางจมูกไม่ใช่รูปธรรมทางจมูก นามธรรมทางลิ้นไม่ใช่รูปธรรมที่ปรากฏที่ลิ้น นามธรรมที่รู้ที่กายไม่ใช่รูปธรรมที่ปรากฏ ที่กาย ปัญญาที่รู้ชัดนี้ ในอรรถกถาอุปมาว่า เหมือนการผ่าลูกตาลแผด

เวลานี้นามกับรูปปรากฏพร้อมกัน แต่ปัญญาที่แยกชัดในลักษณะของ นามธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรม รู้ชัดในลักษณะของรูปธรรมที่ไม่ใช่นามธรรม จึงจะละการ ยึดถือว่าเป็นตัวตนได้ แต่ถ้ายังระลึกไม่ทั่ว ตัวตนก็ยังมีอีกมาก ที่จะต้องระลึกรู้ จนกว่าจะประจักษ์ชัดในความเป็นอนัตตาของนามธรรมและรูปธรรมจริง ๆ ไม่ใช่ทำ อย่างอื่น ปกติธรรมดาตัวเอง

ถ. ผมพอจะเข้าใจแล้วว่า การศึกษานี้ เพื่อให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ จะได้เกิดความฉลาด และได้เข้าใจซึ่งถึงสภาวะแห่งความจริงนั้นๆ เมื่อรู้จริง เห็นจริงแล้ว การยึดมั่นถือมั่นจะได้คลายลงบ้าง ตามสติและกำลัง

๓๖๒

ส. ท่านผู้ฟังเขียนถามมาว่า ท่านพระติสสะที่ไม่ไปป่า เพราะทราบว่าไปแล้วไม่บรรลุ ท่านทราบล่วงหน้าได้อย่างไร โปรดชี้แจงด้วย ขอขอบพระคุณ

ขอชี้แจงว่า ไม่ได้กล่าวว่า ท่านทราบว่าไปแล้วไม่บรรลุ แต่ตามข้อความใน **ปรมัตถโชติกา** มีว่า พระติสสะกล่าวว่า อย่าเลยคุณ ผมชอบใจการเฝ้าและการฟังธรรมของพระผู้มีพระภาค ท่านจงไปเถิด ดังนี้ แล้วก็ไม่ได้ไป

นี่เป็นการรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง ฟังธรรมด้วยกัน ใครมีฉันทะที่จะอุปสมบท ที่จะอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘ ในเพศของบรรพชิต ผู้นั้นก็ขออุปสมบทเจริญมรรคมีองค์ ๘ ในเพศของบรรพชิต นั่นเป็นการรู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นกับตน เพราะว่าบุคคลในครั้งนั้นไม่ได้เข้าใจผิดว่า จะต้องไปทำเหมือนกัน หรือจะต้องตามอย่างกันโดยที่ไม่รู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นกับตนตามความเป็นจริง

ขอให้สังเกตชีวิตของท่านพระติสสะ ตลอดไปจนถึงเมื่อเวลาที่พระผู้มีพระภาคแสดงธรรมแก่ท่านขณะที่ท่านเป็นฆราวาส หลังจากที่ลาสิกขาบทแล้ว ในเวลาที่จบเทศนา ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล ซึ่งระหว่างที่ท่านเฝ้าฟังพระธรรมของพระผู้มีพระภาคไม่ไปสู่ป่านั้น ท่านจะไม่ใช่ผู้ที่มียกติดอบรมเจริญสติปัญญาหรือเพราะคำพยากรณ์ที่พระผู้มีพระภาคทรงตอบปัญหาของท่านพระเมตเตยยะ ไม่มีข้อความใดเลยที่จะบอกฆราวาสซึ่งเป็นติสสะในขณะนั้นว่า ให้ไปสู่ป่า และทำอย่างนั้น ๆ เหมือน ๆ กันเป็นลำดับขั้น ไม่มีเลย แต่ทรงพยากรณ์เรื่องของสภาพชีวิตตามปกติตามความเป็นจริง

ถ้าท่านผู้ฟัง เป็นผู้ที่เข้าใจการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญปัญญาเพื่อรู้สภาพธรรมที่ปรากฏถูกต้องตรงตามความเป็นจริงแล้ว ท่านจะเข้าใจได้ว่า ไม่ว่าพระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงข้อความประการใดก็ตามในพระสูตร ก็เพราะผู้นั้นเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัญญาแล้ว ขณะที่ฟัง สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงใน

ขณะนั้นมี ตามี หูมี จมูกมี ลิ้นมี กายมี ใจมี เกิดปรากฏ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เพราะฉะนั้น ผู้นั้นจึงสามารถแทงตลอด บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ เพราะว่า เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

ถ้าท่านเข้าใจว่า จะต้องไปสู่วิปัสสนา ไปทำวิปัสสนา ท่านก็ตรวจสอบข้อความใน ติสสเมตเตยยสูตรได้ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสกับติสสะภรรวาสให้ทำอย่างนั้นหรือเปล่า และเมื่อจบเทศนา ท่านติสสะก็บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล โดยที่แม้ ระหว่างที่ท่านอุปสมบท ท่านก็ไม่ได้ไปสู่วิปัสสนา แต่ท่านพระเมตเตยะไป จะให้ท่านพระเมตเตยยะไม่ไปไม่ได้ไหม ห้ามได้ไหม ใครจะไป ก็ห้ามไม่ให้ไป ใครจะไม่ไป ก็ให้ไป ได้ไหม

ถ. ที่อาจารย์พูดนี้ ผมไม่ได้ขัดแย้งด้วยประการทั้งปวง เรื่องจะไม่ให้ไป หรือให้ไป ห้ามไม่ได้ แล้วแต่อัธยาศัย แต่ส่วนมาก เช่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกก็ตาม ทำไมจึงชอบไปอยู่ในป่า หรือตรัสรู้ตามโคนไม้ ประโยชน์ของป่าหรือ ประโยชน์ของบ้านนี้ต่างกันอย่างไร

สุ. อาคารบ้านเรือน ชีวิตการครองเรือน ไม่ใช่สถานที่เหมาะแก่เพศของ บรรพชิต จริงหรือไม่จริง จริง และป่าเหมาะสำหรับเพศของภรรวาสหรือเปล่า ไม่เหมาะใช่ไหม นอกจากอยากจะไปเพราะคิดว่า จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ไปเพราะหวังว่าจะได้บรรลุ แต่การอยู่ป่าจริง ๆ เหมาะสำหรับเพศภรรวาสหรือเปล่า ถ้าเหมาะ คนนั้นก็ไม่ใช่ภรรวาสอีกต่อไป ถ้าพอใจในชีวิตอย่างบรรพชิต ก็ต้องมีชีวิตอย่าง บรรพชิต เป็นบรรพชิตจริง ๆ

เมื่อเป็นชีวิตจริง ก็เจริญปัญญาระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามชีวิตจริงที่ สะสมมาเป็นบรรพชิต ซึ่งชีวิตของบรรพชิตนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเกื้อกูลให้เจริญ กุศลทุกชั้น ถ้าเป็นเรื่องของสถานที่ที่สงบเงียบ ป่าช้า ลอมฟางต่าง ๆ เหมาะควรแก่ การที่จะเจริญฌานสมาธิ สามารถที่จะระลึกรู้ชาติได้ รู้จุติปฏิสนธิของสัตว์ และแทงตลอดอริยสัจธรรม ซึ่งโดยมากในพระสูตรจะเป็นอย่างนั้น ถ้าเป็นเรื่องของสถานที่ที่ สงบเงียบ

เป็นชีวิตจริง ๆ ซึ่งผู้นั้นไม่ได้เข้าใจผิด เพราะรู้สิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

สำหรับศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุมิจจาจара เวรมณี คือ เจตนาที่จะงดเว้นละเว้นจากการประพฤติดีกาม ซึ่งท่านจะได้ทราบว่า สภาพธรรมที่เป็นจริงที่สะสมมาของแต่ละบุคคลนั้น ต้องต่างกันตามเหตุตามปัจจัย เพราะฉะนั้น ตัวท่านเองเท่านั้นที่จะทราบว่า ท่านสะสมกิเลสในเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้พุทธบริษัทต่างกัน เป็นเพศบรรพชิต และเป็นเพศฆราวาส

สำหรับฆราวาส ก็มีทั้งที่ครองเรือน และไม่ครองเรือน ซึ่งเป็นอสังขยจริง ๆ ของแต่ละท่าน และการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ละคลายดับกิเลสได้จริงเป็นสมุจเฉทนั้น ต้องอาศัยการอบรมเจริญปัญญา รู้จักสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริงที่แต่ละท่านได้สะสมมา

อย่างเช่น เรื่องของท่านติสสะ เมื่อท่านได้ฟังธรรม ท่านมีศรัทธาที่จะอุปสมบทเป็นบรรพชิต แต่แม้กระนั้นเวลาที่ญาติพี่น้องชักชวนให้ท่านลาสิกขาบท ท่านก็ลังเลลังคาบคาน ชีวิตตามความเป็นจริงของท่านเป็นอย่างไร ท่านอบรมเจริญสติปัญญา รู้ว่า ท่านมีอสังขยอย่างนั้น เมื่อท่านได้ฟังพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอีกครั้งหนึ่ง ท่านก็ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล และภายหลังอุปสมบทอีกครั้งหนึ่ง ท่านก็ได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์

จะเห็นได้ว่า สภาพธรรมของแต่ละท่านในขณะนี้เป็นอย่างใด ท่านจะเปลี่ยนแปลงชีวิตของท่านมากน้อยอย่างไร ก็เป็นเรื่องของอุปนิสัยที่ได้สะสมมาตามความเป็นจริง ถ้าท่านไม่ได้สะสมอุปนิสัยที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของท่าน การเปลี่ยนแปลงชีวิตของท่านก็ย่อมเป็นไปได้ แต่เพราะท่านมีการสะสมอุปนิสัยมา เมื่อได้ฟังเหตุผล สภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว จะเปลี่ยนแปลงชีวิตเป็นอย่างใดนั้นก็เป็นไปตามที่แต่ละท่านสะสมมา

ชีวิตของท่านพระติสสะเป็นตัวอย่าง ที่จะให้เห็นว่า ไม่มีใครสามารถที่จะไปเร่งรัดกาลเวลาที่จะดับกิเลสให้หมดได้ เพราะฉะนั้น อย่าเข้าใจผิดคิดว่า ท่านสามารถ

ที่จะไปเร่งรัด ละกิเลสด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะจะต้องเป็นการเจริญอบรมให้เกิดปัญญา ซึ่งท่านสามารถจะพิสูจน์ได้ รู้ได้ด้วยตัวของท่านเองว่า ถ้าเป็นการอบรมเจริญปัญญาจริง ๆ ขณะนี้ปัญญาต้องรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ และท่านก็ยังรู้หนทางข้อประพฤติปฏิบัติด้วยว่า เพราะเหตุใด อบรมเจริญอย่างไร ปัญญาจึงเป็นผละ จึงคมกล้า สามารถรู้แจ้งสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามความเป็นจริงได้ เพราะว่าในขณะนี้ป็นชีวิตจริง แต่ละท่านจะมีนามอะไร มีรูปอะไรเกิดขึ้นปรากฏ ก็เป็นเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ท่านจะมีชีวิตเป็นบรรพชิต ท่านจะมีชีวิตเป็นฆราวาสอย่างไร ก็เป็นชีวิตที่เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมตามความเป็นจริง ที่ปัญญาที่อบรมเจริญแล้ว สามารถที่จะรู้แจ้งในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนได้

เพราะฉะนั้น แต่ละท่านควรตรวจสอบ พิสูจน์ปัญญาของท่านเองว่า อบรมมากน้อยอย่างไร สามารถที่จะรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงได้หรือไม่

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค เวฬุทวารสูตร มีข้อความที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตของฆราวาสที่สามารถอบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ และจะละเว้นอกุศลกรรมบถ แม้ในเรื่องของศีลข้อ ๓ ด้วย

ข้อความมีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก เสด็จถึงพราหมณคามของชาวโกศลชื่อเวฬุทวาระ พราหมณ์และคฤหบดีชาวเวฬุทวาระได้สดับข่าวว่า พระสมณโคดมผู้เป็นโอรสของเจ้าศากยเสด็จออกผนวชจากศากยสกุล เสด็จเที่ยวจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก เสด็จถึงเวฬุทวารคามแล้ว

ก็กิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคดมพระองค์นั้น ขจรไปอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่ง

กว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระสมณโคตมพระองค์นั้น ทรงกระทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์เห็นปานนั้น เป็นความดี

นี่เป็นความคิดของชาวบ้านพราหมณคามาในครั้งนั้น ซึ่งคงจะตรงกับพุทธบริษัทในครั้งนี้

ข้อความต่อไปมีว่า

ครั้งนั้น พราหมณ์และคฤหบดีชาวเวฬุทวารคาม ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาค บางพวกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค บางพวกประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค บางพวกประกาศชื่อและโคตรในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตม ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความปรารถนา มีความพอใจ มีความประสงค์อย่างนี้ ๆ ว่า ขอเราทั้งหลาย พึงแอดไปด้วยบุตรอยู่ครองเรือน พึงอุปได้ จันทน์ที่เขานำมาแต่แคว้นกาสิ พึงตัดทวงมาลาของหอมและเครื่องอุปได้ พึงยินดีทองและเงิน เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงแอดไปด้วยบุตรอยู่ครองเรือน ฯลฯ เมื่อแตกกายตายไป พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ด้วยประการใด ขอท่านพระโคตม โปรดทรงแสดงธรรมด้วยประการนั้นแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย ผู้มีความปรารถนา ผู้มีความพอใจ ผู้มีความประสงค์อย่างนั้น ๆ เกิด

ขอให้ท่านพิจารณาข้อความ ที่เป็นความประสงค์ของชาวบ้านเวฬุทวารคาม ว่า ตรงกับความประสงค์ของท่านหรือเปล่า นี่คือสภาพธรรมตามความเป็นจริง ตรงไหม ตรง มีใครที่ไม่ตรงบ้างไหม ทุกอย่างที่เขาว่าชาวบ้านเวฬุทวารคามปรารถนา ข้างเหมือนกับความปรารถนาของท่าน ขอเราทั้งหลายพึงแอดไปด้วยบุตรอยู่ครอง

เรือน ผู้ครองเรือนมีบุตร อยากให้บุตรอยู่ด้วยหรือเปล่า นี่ประการหนึ่งแล้ว ฟังดูได้ จันทน์ที่เขานำมาแต่แคว้นกาสิ สมัยโน้นก็ปรารถนาเครื่องหอมประเภทนั้น แต่ว่าสมัยนี้มีใครไม่ปรารถนาบ้างไหม ฟังตัดทรงมาลาของหอมและเครื่องดูบได้ ฟังยินดีทอง และเงิน มีใครไม่ยินดีบ้างไหม เมื่อแตกกายตายไป ฟังเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ายังไม่ถึงปรินิพพาน ยังไม่บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ อยากจะเกิดที่ไหน ก็ต้องเป็นสุคติภูมิ โดยเฉพาะถ้าเป็นไปได้ สุคติโลกสวรรค์ก็คงจะสบายกว่า ดีกว่าโลกมนุษย์ เพราะฉะนั้น ก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ... ฟังเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ด้วยประการใด ขอท่านพระโคตม โปรดทรงแสดงธรรมด้วยประการนั้นแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย ผู้มีความปรารถนา ผู้มีความพอใจ ผู้มีความประสงค์อย่างนั้น ๆ เกิด

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยาย อันควรน้อมเข้ามาในตนแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟังธรรมปริยานั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

พราหมณ์และคฤหบดีชาวเวฬุทวารคาม ทูลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ธรรมปริยายที่ควรน้อมเข้ามาในตนเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราอยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์ ผู้ใดจะปลงเราผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์ เสียจากชีวิต ข้อนั้นไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา อนึ่ง เราพึงปลงคนอื่นผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์ เสียจากชีวิต ข้อนั้นก็ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจแม้ของคนอื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ธรรมข้อนั้น ก็ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจแม้ของผู้อื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เราจะพึงประกอบผู้อื่นไว้ด้วยธรรมข้อนั้นอย่างไร

อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ตนเองย่อมงดเว้นจากปาณาติบาตด้วย

ชักชวนผู้อื่นเพื่อให้งดเว้นจากปาณาติบาตด้วย กล่าวสรรเสริญคุณแห่งการงดเว้นจากปาณาติบาตด้วย กายสมาจารของอริยสาวกนั้น ย่อมบริสุทธิ์โดยส่วน ๓ อย่างนี้

ธรรมที่น้อมนำมาในตอนนี้ ธรรมดา ๆ ใหม่ แต่เป็นธรรมของพระอริยเจ้า ซึ่งแม้คฤหบดีก็สามารถที่จะมีธรรมนั้นได้ และเมื่อเป็นพระอริยเจ้าแล้ว ย่อมจะงดเว้นปาณาติบาต กล่าวสรรเสริญคุณแห่งการงดเว้นจากปาณาติบาต ชักชวนบุคคลอื่นให้งดเว้นจากปาณาติบาตด้วย เทียบเคียงกับชีวิตประจำวันของท่านที่ต้องการจะดับกิเลสได้ว่า กระทำอย่างนี้หรือเปล่า ถ้ายัง ควรไหมที่จะเริ่มกระทำ จนเป็นอุปนิสัย เป็นอริยาศัยที่แท้จริง ด้วยการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า จึงจะไม่มีอาการกระทำปาณาติบาตอีกเลย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ผู้ใดพึงถือเอาสิ่งของที่เรามีได้ให้ด้วยอาการขโมย ข้อนั้นไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา อนึ่ง เราพึงถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นมิได้ให้ด้วยอาการขโมย ข้อนั้นก็ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจแม้ของผู้อื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ธรรมข้อนั้น ก็ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจแม้ของผู้อื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เราจะพึงประกอบผู้อื่นไว้ด้วยธรรมข้อนั้นอย่างไร

อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ตนเองย่อมงดเว้นจากอทินนาทานด้วย ชักชวนผู้อื่นเพื่อให้งดเว้นจากอทินนาทานด้วย กล่าวสรรเสริญคุณแห่งการงดเว้นจากอทินนาทานด้วย กายสมาจารของอริยสาวกนั้น ย่อมบริสุทธิ์โดยส่วน ๓ อย่างนี้

ไม่ใช่จำกัดแต่เฉพาะว่า จะต้องเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นพระอริยเจ้า แม้คฤหบดี แม้ผู้ที่ต้องการจะดับกิเลส ก็ควรที่จะได้ประพฤติตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมนี้ด้วย เพราะถ้าเป็นบุคคลอื่น จะชักชวนสักเท่าไร ท่านผู้ฟังอาจจะไม่เกิดศรัทธาเพียงพอที่จะประพฤติปฏิบัติตาม แต่ให้ทราบว่าเป็นข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสเพื่อท่านผู้ฟังจะได้เกิดศรัทธาปสาทะที่จะน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ

๓๖๓

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ผู้ใดพึงถึงความประพาศติผิดในภริยาของเรา ข้อนั้นไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา อนึ่ง เราพึงถึงความประพาศติผิดในภริยาของคนอื่น ข้อนั้นก็ไม่ใช่รักที่ชอบใจแม้ของคนอื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ธรรมข้อนั้น ก็ไม่ใช่รักที่ชอบใจแม้ของผู้อื่น ธรรมข้อใด ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เราจะพึงประกอบผู้อื่นไว้ด้วยธรรมข้อนั้นอย่างไร

อริยสาวกนั้น พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ตนเองย่อมงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารด้วย ชักชวนผู้อื่นเพื่อให้งดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารด้วย กล่าวสรรเสริญคุณแห่งการงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารด้วย กายสมาจารของอริยสาวกนั้น ย่อมบริสุทธิ์โดยส่วน ๓ อย่างนี้

ข้อความต่อไปพระผู้มีพระภาคตรัสถึงการกล่าวเท็จ การกล่าวคำส่อเสียด ยุยงให้แตกจากมิตร การพูดคำหยาบ การพูดถ้อยคำเพื่อใจ

ถ. ข้อความที่อาจารย์กล่าวนี้ เป็นสิ่งซึ่งน่าอนุโมทนา และที่อาจารย์สอนให้รู้รูปนาม ก็เพื่อให้เข้าถึงจุดหมายปลายทาง ซึ่งจะต้องกำหนดรูปนามให้ระลึกไว้ในขณะนั้น เป็นปัจจุบันด้วย ฟังอาจารย์มา ก็มีศรัทธาและปีติ แต่ก็คิดไปว่า คนสมัยพุทธกาลได้ฟังคำของพระพุทธองค์ ได้บรรลุธรรมเป็นขั้น ๆ เรายินยอมจะให้เป็นอย่างนั้นบ้าง แต่เราก็ไม่ได้ฟังถ้อยคำจากพระพุทธองค์ ซึ่งอาจารย์ก็มาวางรูปแบบสอนว่า การปฏิบัตินั้น ควรให้รู้สิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีรูปและนามด้วย นี่เป็นแนวทางคนละสมัยกับพระพุทธองค์

สมัยของพระพุทธองค์นั้น ได้ฟังถ้อยคำของพระพุทธองค์ นั้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ชนเหล่านั้นย่อมมีวิบาก มีมหากุศลจึงเกิดทันพระพุทธองค์ บัดนี้เราเกิด

ไม่ทัน เราก็มาฟังคำสั่งสอน มีอาจารย์ เป็นต้น ซึ่งกำลังแนะนำอยู่บัดนี้ ผมก็สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผมอัดเทปของอาจารย์ไว้ ๓๐๐๐ กว่าฟุต และฟังทุกวัน ทั้งเช้า กลางคืนด้วย ตั้งใจมาวันนี้ก็เพื่อจะเรียนถามว่า จุดประสงค์ คือ จะเข้าถึงธรรม เข้าถึงสภาวะ แต่ว่าท่านทั้งหลายรวมทั้งผมด้วย ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึง ธรรม เข้าถึงสภาวะ สิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริง

อาจารย์สุจินต์กล่าวอยู่เสมอว่า ขอให้ระลึกว่า เวลาได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส อะไรต่าง ๆ นานานี้ ให้ระลึกรู้ เจริญสติ อาจารย์สอนเสมอเรื่องเจริญสติ

ผมจะสรุปอย่างนี้ คือ ทุกคนมีจุดประสงค์ที่อยากจะไปให้ถึงพระโสดาบัน พระโสดาบันนั้นมีคุณสมบัติอย่างไร คือ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แวบเดียว ไม่ใช่เห็นทีละคราว แต่เห็นอย่างหนึ่งก็เท่ากับเห็นอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน นั่นคือผล ไม่ใช่เหตุ คราวนี้อาจารย์ก็วางรูปเป็น ๓ รูป ผมถือว่าเป็น ๓ รูปด้วยกัน อาจารย์สุจินต์วางในรูปที่ว่า สมมติว่าอาจารย์สุจินต์ถือค้อนกายสิทธิ์ จะตีฆนทัญญาให้แตก เพื่อเข้าถึง ธรรม ทำไมผมจึงพูดเช่นนั้น เพราะว่ามีอยู่ ๓ อย่าง กล่าวโดยย่อว่า สันตติปิณฑัง อนิจจัง อริยาบถปิณฑังทุกขัง ฆนทัญญาปิณฑังอนัตตา

อาจารย์ก็มี ๓ กลุ่ม คือ ควรจะแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกลวิธี รายละเอียดที่จะอธิบายให้เข้าถึงจุดเดียวกันทั้ง ๓ กลุ่ม ทั้ง ๓ สาย คือ จะให้ถึง นิพพานเหมือนกัน ซึ่งแต่ละจุดก็ใช้สติปัฏฐาน ๔ เพราะฉะนั้น โปรดเข้าใจว่า ที่ศึกษากับอาจารย์สุจินต์นั้น ถึงธรรมโดยแน่นอน เพราะอาจารย์มีค้อนอาญาสิทธิ์อันหนึ่ง ผมสมมติว่าอย่างนั้น จะตีฆนทัญญาให้แตก เพื่อเพิกถอนอัสสวให้เป็นอนัตตา ไขไหมครับ อาจารย์รับรองว่าใช่ นี่เป็นความประสงค์ของอาจารย์สุจินต์ที่ปลุกปั้นมานานักหนา ๓-๔ ปี ผมจับประเด็นได้ว่า ต้องการตีฆนทัญญา ข้อสำคัญ คือ เรา

อีกสายหนึ่งเขาทำอย่างไร เขาอาจจะดู อาจารย์สุจินต์ใช้คำว่าจดจำ จะดูว่า อริยาบถปิณฑังทุกขัง ตรงไหนที่อริยาบถปิณฑัง ปิณฑังทางไหน เขาก็สอนเข้าไปทางนั้น นี่เป็นเรื่องของอีกสายหนึ่ง เพื่อจะเพิกถอนอริยาบถซึ่งปิณฑังทุกขัง เพราะว่ามี ๓ จุด

ด้วยกัน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั้นเป็นผล ก็สาวเข้าไปหาเหตุ เมื่อสาวเข้าไปหาเหตุแล้ว ทุกอาจารย์ก็มีรายละเอียดบอกว่า วิธีสาวไปหาเหตุ นั้น ทำอย่างนั้น ๆ

แต่ว่าตามความเข้าใจของผม ผมเรียกว่า จริต นิสสัยถูกกับธรรมอันนี้ เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้ เป็นต้นว่า อาจารย์สุจินต์สอนให้ตีฆณสังขญาให้แตก พุทก็ให้รู้ หนุตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ฟังฆณสังขญาออกหมดเป็น ๖ ส่วน และอาจารย์สุจินต์ก็สอนบอกว่า ให้รู้ร้อน รู้เย็น รู้อ่อน รู้แข็ง เพราะฉะนั้น เราต้องรู้ว่า ที่เขาสอนมีความมุ่งหมายอะไร ต้องรู้ความประสงค์ของอาจารย์ด้วย มิฉะนั้น เราก็ไม่รู้ว่าอาจารย์สุจินต์พูดทำไม จำใจจำใจทำไม ก็เพื่อให้เรากระจายฆณสังขญาออกไป

ทีนี้ อีกพวกหนึ่งไม่เป็นเช่นนั้น พร่ำสอนทั้งนั่ง นอน ยืน เดิน นั้นเขาเพื่ออริยาบถปิดบังทุกข์ อีกสายหนึ่งเหมือนกัน

แต่อีกพวกหนึ่ง สันตติปิดบังอนิจจัง นี่ไม่มีที่สอน ผมยังไม่เคยเรียน

ผมเป็นลูกศิษย์อาจารย์สุจินต์ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๗ ก็ ๑๒-๑๓ ปีมาแล้ว ที่ผมมาพูดเช่นนี้ เพื่อมาสรุปความว่า จุดประสงค์ของนักศึกษาและผู้ฟังทั้งหลาย ก็มีความมุ่งหมายไปสู่นิพพาน แต่จะไปถึงขั้นโสดาบัน ต้องเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แวบเดียว เพราะฉะนั้น ก็มี ๓ จุด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และคืออย่างไร ก็มี ๓ สาย แต่ละสายก็มีรายละเอียดของอาจารย์แต่ละคน ๆ มีวิธีการสอนแตกต่างกันไป

เพราะฉะนั้น ประชาชนทั้งหลาย งงกันหมด หว่าอาจารย์สอนขัดกันบ้าง ที่จริงไม่ขัดเลย

ส. เพื่อความแจ่มแจ้งของการเข้าใจในข้อปฏิบัติ ที่ว่าจุดประสงค์ของทุกท่าน คือ ต้องการที่จะบรรลุความเป็นพระโสดาบันบุคคล ถูกไหม บรรลุเมื่อไร

ถ. ความศรัทธานั้นมี ทุกคนก็อยากจะไปนิพพาน แต่อีกก็ร้อยก็พันชาติก็ไม่ทราบ แต่พยายาม ไม่มีกำหนด อาจารย์ถามว่าเมื่อไร ไม่มีกำหนดครับ แต่มีเจตนาเท่านั้นเอง

ส. หมายความว่า ไม่สามารถจะทราบได้ว่า จะสามารถบรรลุอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันได้เมื่อไร ขณะนี้ได้ไหม

ถ. คนอื่นอย่างไรไม่ทราบ ส่วนตัวผมไม่มีบารมี ไม่มีปัญญา รู้ว่าไม่ถึงแน่

ส. ขณะนี้ยังบรรลุไม่ได้ เพราะว่าเหตุยังเจริญไม่สมควรแก่ผล เมื่อเหตุคือการอบรมเจริญปัญญายังไม่สมควรแก่ผลแล้ว ผลที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในขณะนี้เกิดไม่ได้ แต่ถ้ามีการเจริญอบรมมาแล้วในอดีต ขณะนี้จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ไหม

ถ. ถ้ามีผล มีอานิสงส์ มีวิบากมาแต่อดีต อาจรู้ได้เหมือนกัน

ส. หมายความว่า การที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็คือ ฐิสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนี้ตามปกติตามความเป็นจริงนั่นเอง ถ้าได้อบรมเจริญปัญญาจนกระทั่งถึงกาลที่จะรู้แจ้งได้ เพราะฉะนั้น เพื่อที่จะได้ถึงความสมบูรณ์ของปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในขณะหนึ่งขณะใด ซึ่งเหมือนกับขณะนี้นั่นเอง ไม่ผิดกันเลย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติ จะเจริญอบรมอย่างไร สำหรับท่านผู้ฟังเอง

ถ. สำหรับตัวผมเอง เจริญสติให้ระลึกถึงสิ่งที่ปรากฏในขณะนั้น แต่ได้นิด ๆ หน่อย ๆ เท่านั้นเอง ประมาณ ๕ ใน ๑๐๐

ส. นอกจากนั้น ยังมีวิธีอื่นอีกไหม

ถ. มีเหมือนกัน มีเพิ่มเติมบางอย่าง แต่ก็อยู่ในนี้แหละ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ผมเพิ่มกายเข้าไปด้วย กาย หมายความว่าอิริยาบถ คือ ผมปฏิบัติ ๒ ทางของอาจารย์สุจินต์ก็ปฏิบัติ คือ ตา หู จมูก ลิ้น เท่าที่ระลึกได้ ที่บอกว่า ๕ ใน ๑๐๐ แต่บางครั้ง ผมก็ปฏิบัติในเรื่องอิริยาบถ อิริยาบถปิดบังทุกข้ออย่างไร ผมก็สังเกตดูเหมือนกัน ทำทั้ง ๒ ทาง

ส. วิธีปฏิบัติอิริยาบถ ปฏิบัติอย่างไร

ถ. ก่อนอื่น ผมอยากจะถามท่านอาจารย์สักนิดหนึ่ง และผมถึงจะตอบ คือ ในอิริยาบถบรรพ ที่ว่า ภิกษุทั้งหลายพึงรู้แน่ นอน ยืน เดิน เหยียด คู้ เคลื่อนไหว เดินไปข้างหน้า ถอยไปข้างหลัง นี่เป็นพุทธพจน์ใช่ไหม

ส. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมายความว่า เห็นกายในกาย ในขณะที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดิน ที่พูด ที่นิ่ง ที่เหยียด ที่คู้ แล้วแต่จะเป็นอะไรก็ตาม แต่อย่าลืม

คำว่า เห็นกายในกาย ซึ่งหมายความว่า รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน เพราะว่ามีลักษณะอาการของกายที่ปรากฏ มีลักษณะปรากฏ อย่าลืม

ที่ว่า สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่คิดเองว่า ไม่ใช่ตัวตน แต่หมายความว่า มีลักษณะของสภาพธรรมนั้นปรากฏจึงรู้ว่า ลักษณะธรรมที่ปรากฏนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละอาการ แต่ละลักษณะนั้น เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละชนิดเท่านั้นเอง

ถ. ผมถามว่า คำว่ารู้ ภิคุทั้งหลายพึงรู้นั่ง นอน ยืน เดิน รู้ รู้อะไร ผมถามตรงนี้ รู้อะไร รู้ทำที่นิ่งใช่ไหม

ส. ไม่ใช่ จะรู้ทำได้อย่างไร ขณะนี้กำลังยืนอยู่ เป็นของจริง มีลักษณะสภาพธรรมอะไรปรากฏทางไหนบ้าง ขอให้แยกออกมาแต่ละทาง

ถ. ตอบไม่ได้ เพราะไม่เข้าใจคำถาม

ส. ขณะนี้กำลังยืนอยู่ เป็นของจริง และมีสภาพลักษณะของธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละทาง ก็เป็นลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่าง ถูกไหม

ถ. ใช่ครับ

ส. แยกออกมาว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละทางในขณะที่กำลังยืนอยู่ในขณะนี้ แต่ละทางนี้ มีอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้รู้สภาพธรรมนั้นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ

ถ. ผมรู้สึกว่ายืน ทำที่ยืนนี้ เป็นอาการที่ยืน ขณะที่จิตระลึกถึงว่า ทำที่ยืน เป็นอาการที่ยืนนี้ อย่างน้อยความเข้าใจของผมก็ว่า ไม่ใช่เรายืน ผมรู้สึกถึงว่า ไม่ใช่เรา ยืน รู้สึกว่า ได้ถอนอึดตันทุฏฐิออกไปนิดหนึ่ง

ส. จำท่าทางไว้ หรือว่ามีอาการของรูปที่ปรากฏ ว่าอ่อน ว่าแข็ง ว่าตึง ว่าไหวตรงส่วนหนึ่งส่วนใด หรือว่าจำเป็นทำเป็นทางเอาไว้ ที่ว่ายืน

ถ. ไม่ได้จำ ระลึกถึง เพราะว่าการยืนก็ดี ยืนหลายท่าได้ใช่ไหม อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ผมยืนตัวตรงอยู่อย่างนี้ ผมก็ระลึกถึงว่า ผมยืนอยู่อย่างนี้ ทำที่ยืนเป็นอย่างนี้

ส. ระลึกไว้ในท่า หรือว่าในอาการลักษณะของรูปธรรมที่ปรากฏที่กาย

ถ. ผมพูดไม่ถูก

ส. มีอาการอย่างไร ลักษณะอาการของรูปธรรมที่ปรากฏที่กายนี้ มีอาการลักษณะอย่างไร

ถ. ผมไม่รู้จะตอบอย่างไร ถ้าอย่างนี้ ผมก็นั่ง ถ้าอย่างนี้ ผมก็ยืน อาการลักษณะที่ขึ้น ผมเข้าใจแล้ว อาจารย์ต้องการที่จะสอนให้รู้ว่า รูปต้องมีลักษณะแต่ละอย่าง ผมเรียน ผมศึกษา ผมรู้ว่าอาจารย์มุ่งหมายจะสอนตรงนี้

ส. รู้แล้ว และเห็นด้วยหรือยัง หรือไม่เห็นด้วย ซึ่งรูปนี้ ที่จะรู้ได้ว่าเป็นรูปไม่ใช่นาม ก็เพราะว่ามีลักษณะของรูปนั้นปรากฏว่าไม่ใช่นามธรรม จึงรู้ชัดว่าเป็นรูปธรรม และลักษณะของนามธรรมก็ไม่ใช่รูปธรรม จึงรู้ว่าเป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นสภาวธรรมต้องมีลักษณะปรากฏให้รู้ได้ในลักษณะของสภาวธรรมนั้น ๆ ถ้าลักษณะไม่ปรากฏ แล้วจะเป็นความรู้ในอะไร

ถ. ขอร้องคำถามไว้ตรงนี้ก่อน เพราะว่าอิริยาบถบรรพนั้น อาจารย์ก็ทราบอยู่แล้ว อิริยาบถบรรพมี ถ้ามีแล้ว ผมถามต่อไปว่า ลักษณะการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ต้องอาศัยรูปนามเป็นอารมณ์ใช่ไหม นั่ง นอน ยืน เดินนี้ อาศัยอะไรเป็นรูป อาศัยอะไรเป็นนาม เป็นอารมณ์ ตามธรรมดา ทุก ๆ บรรพต้องมีรูปนามเป็นอารมณ์ ครั้นมาถึงอิริยาบถบรรพ นั่ง นอน ยืน เดิน ผมถามอาจารย์ว่า ถ้าอย่างนั้นใช้อะไรเป็นรูป ใช้อะไรเป็นนาม เป็นอารมณ์ ผมไม่เข้าใจเหมือนกัน ผมสงสัย

ส. ขอเรียนย้ำว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ทุกบรรพ ต้องมีรูปที่มีลักษณะปรากฏเป็นอารมณ์ จึงจะเป็นความรู้ที่ชัดว่า ลักษณะของรูปที่ปรากฏนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

๓๖๔

ส. อานาปานสติ ระลึกรู้ที่ลมหายใจ ไม่ได้ชื่อลมหายใจ แต่มีลักษณะของรูปที่กระทบที่จมูกที่ปรากฏ เวลาที่ใช้ชื่อ ใช้คำว่า อานาปานบรรพ เวลาใช้ชื่อของบรรพ ใช้ชื่อว่าอานาปานบรรพ แต่อานาปานต้องมีลักษณะปรากฏที่กระทบที่จมูกให้รู้ ไม่ใช่ชื่อ ฉันทิ อิริยาบถบรรพเป็นชื่อ ไม่ใช่ว่ามีชื่อปรากฏ แต่ต้องมีลักษณะที่ปรากฏ เช่นเดียวกับอานาปานบรรพ

ถ. พอเข้าใจบ้าง แต่ที่ผมถาม ที่ใช้อิริยาบถเป็นทางกำหนดรูปนามนั้น ผมถามเฉพาะรูป อาจารย์ก็บอกว่า ต้องรู้ดิน น้ำ ไฟ ลม ต้องรู้ธาตุที่ปรากฏ อาจารย์ก็อธิบายเปรียบเทียบไป แต่ไม่ตรงคำถาม ผมถามว่า บรรพทุก ๆ บรรพต้องอาศัยรูปนามเป็นอารมณ์ ที่เขาบอกว่ นัง นอน ยืน เดิน เป็นอิริยาบถบรรพ ที่นี้ดูรูปตรงไหน

ส. ต้องเป็นคำตอบของท่านเอง ต้องคิด อานาปานบรรพ การระลึกรู้ลมหายใจ ใช้คำว่าลมหายใจ แต่เวลาที่ระลึกรู้จริง ๆ มีสภาวะรูปปรากฏ ไม่ใช่ชื่อลมหายใจปรากฏ เพราะฉะนั้น ขณะที่ เป็นอานาปานบรรพ อย่าลืม อานาปานบรรพมีลักษณะของรูปอะไรปรากฏให้รู้ ถามซ้ำ จะได้คิดเอง

ถ. มีลม

ส. อานาปานบรรพ มีลักษณะของธาตุลมปรากฏให้รู้ อิริยาบถบรรพมีลักษณะของรูปอะไรปรากฏให้รู้

ถ. ผมตอบไม่ได้ ผมจึงถามอาจารย์ อาจารย์กลับมาถามผม ผมก็ยังตอบไม่ได้อยู่นั่นเอง เพราะไม่เข้าใจว่า รูปนี้หรือเป็นรูปรวม จะบอกแต่ละอย่าง ๆ ก็ไม่ได้ เพราะว่าจิตตชวโยธาตุ อุตฺตชรูป กัมมชรูป อาหารชรูป อะไรอย่างนี้ รวมกันเป็นแห่งเป็นก้อน อาจารย์จะมาให้ผมแยก ผมก็แยกไม่ออก จึงไม่เข้าใจ จึงมาถามอาจารย์ อาจารย์กลับมาถามผม ผมจะตอบได้อย่างไร ผมไม่รู้

ส. ต้องมีลักษณะปรากฏ ก็พูดกันแล้วว่า การที่จะอบรมเจริญปัญญา นั้นจะต้องมีลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมปรากฏ จึงจะรู้ชัดว่า รูปธรรมไม่ใช่ นามธรรม นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม ถ้าไม่มีลักษณะของรูปธรรม ไม่มีลักษณะของนามธรรมปรากฏแล้ว ปัญญาจะชื่อว่ารู้อะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถึงแม้เป็นอานาปานบรรพ ก็มีลักษณะของลมปรากฏ เป็นของจริง ปัญญาจึงรู้ชัดว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

พอถึงอิริยาบถบรรพ มีลักษณะของรูปอะไรปรากฏ ที่ปัญญาจะรู้ชัดได้ว่า ลักษณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ซึ่งในหมวดของอานาปานบรรพมีลักษณะของรูปปรากฏให้รู้ได้ จึงตอบได้ แต่อิริยาบถบรรพ ถ้าไม่มีลักษณะของรูปปรากฏให้รู้ได้ จะเป็นปัญญาได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีลักษณะของรูปปรากฏให้รู้ ก็ไม่ชื่อว่าเป็นการเจริญปัญญาที่จะเห็นกายในกายได้

ถ. แต่ว่ายืนก็ต้องมีลักษณะของเขา เฉพาะยืนอย่างเดียวก็มีท่าทางของเขา แต่ละท่า ผมเข้าใจเองว่า แต่ละท่าเป็นรูป ๆ หนึ่ง ที่จริงรู้เหมือนกันว่า เป็นรูปรวม เป็นก้อน เป็นแท่ง รูปนั้นยังไม่เดียว เหมือนที่อาจารย์พูด อาจารย์แยกว่า ร้อนก็มีลักษณะหนึ่งเท่านั้น เป็นสองไม่ได้ นี่ลักษณะของอาจารย์ รูป ๒๘ ผมศึกษาจริง ๆ แต่ยังไม่เข้าใจ รู้แต่เพียงว่า ท่ายืน รูปที่ยืน ไม่ใช่นาม อย่างนี้ก็ทำหนึ่ง ๆ ซึ่งผมเข้าใจมาจากดั้งเดิม แต่ว่าไม่ตรงกับที่อาจารย์สอนไว้ อาจารย์ต้องการสอนเพียงหนึ่งลักษณะเท่านั้น แต่เนื้อมเป็นก้อน เป็นแท่ง ซึ่งผมถือว่าเป็นรูป ผมตอบได้เพียงแค่นี้

ส. ถือว่าใช่ไหม โดยที่ไม่มีลักษณะปรากฏ เพราะฉะนั้น จะรู้ชัดได้ไหม อย่างลมหายใจ ต้องมีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เวลาที่ปัญญารู้สภาพธรรมโดยถูกต้อง ต้องมีลักษณะของรูปที่เป็นรูปธรรมปรากฏให้รู้ชัดว่า ลักษณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ไปนี้กรวม ๆ แก้อึดอยู่เป็นรูปหนึ่ง จับนอนลงไปเป็นอีกรูปหนึ่ง อย่างนั้นหรือ

ถ. ผมไม่มีปัญญาที่จะตอบแต่ละลักษณะ แต่ตอบได้ว่า เป็นลักษณะรวมท่าหนึ่งก็รูปหนึ่ง แต่ใครจะมากล่าวว่าท่านี้เป็นนามไม่ได้ ผมต้องเถียงว่าเป็นรูป อาจารย์บอกได้ใหม่ว่าท่านี้เป็นนาม

ส. รูปที่ยืนอยู่ มีลักษณะของรูปหลายรูปเกิดรวมกัน บางครั้งจะรู้สึกส่วนที่ไหวไป ถ้าปัญญาสามารถที่จะรู้ได้ในขณะที่กำลังทรงอยู่ในท่านี้ มีลักษณะของวาโยธาตุจริง ๆ เป็นลักษณะของธาตุลมที่ไหว แต่ถ้าไม่ปรากฏ คนนั้นจะรู้ได้อย่างไร คนนั้นก็รู้อะไรที่ปรากฏส่วนอื่น ไซ้ไหม ไม่มีความจำเป็นที่จะไปพยายามคอยดูสิ่งที่ไม่ปรากฏ ในเมื่อลักษณะของรูปใดปรากฏที่กายส่วนใด ปัญญารู้ตรงส่วนนั้นที่ปรากฏ แต่ไม่ใช่หมายความว่า ไปจำต่อเอาไว้ตลอดศีรษะจรดเท้า เย็น ปรากฏตรงไหน

ถ. อาจารย์กลับบอกผมใหม่ว่า อิริยาบถปิดบังทุกขนี้ ไม่มีในพระไตรปิฎก และจะต้องศึกษาหรือไม่ว่า อิริยาบถนั้นปิดบังทุกขอย่างไร

ส. อิริยาบถปิดบังทุกข ทุกขนั้นไม่ใช่ปวดเมื่อย แต่ต้องเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่นเดียวกับสันตติ เวลานี้ เพราะไม่รู้ จิตลักษณะหนึ่งเกิดขึ้นและดับไป และจิตลักษณะอื่นก็เกิดต่อ ไม่รู้ว่า เวทนาขณะเมื่อครู่นี้เกิดขึ้นและดับไป และเวทนาที่เกิดขึ้นดับไป ก็เป็นเวทนาอีกลักษณะหนึ่ง อีกประเภทหนึ่ง เมื่อไม่รู้ความจริงอย่างนี้ อิริยาบถของรูปซึ่งทรงอยู่ ตั้งอยู่ ก็ปิดบังไม่ให้เห็นความจริงของแต่ละรูป ซึ่งเกิดขึ้นและดับไป เช่นเดียวกับแต่ละนามซึ่งเกิดปรากฏและดับไป ไม่ประจักษ์ทั้งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพราะว่าความรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งทรงอยู่ในอาการกิริยาท่าทางปรากฏ ครอบงำไม่ให้เห็นความจริงว่า ลักษณะของรูปแต่ละรูปนั้นต่างกันแล้ว เมื่อรูปหนึ่งเกิดขึ้นปรากฏและหมดไป ถ้าศึกษาอิทธิธรรมโดยละเอียดจะทราบได้ว่า รูปนี้ทยอยกันเกิดขึ้น จึ่งทยอยกันดับไป จริงหรือไม่จริง

ถ. จริงครับ คือ อาจารย์จะสอนให้ศิษย์ทั้งหลายเข้าถึงจุดที่อาจารย์ต้องการเลยทีเดียว จะนำพวกเราพร้อมกับตัวผมนี้เข้าจุด แต่ปัญญาพวกเรายังไม่ถึง อาจารย์ลืมนะอะไรไปอย่างหนึ่ง อาจารย์ย่อมรู้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนานั้น มี ๔ ญาณ ญาณที่ ๔ เป็นญาณที่ประจักษ์รูปนามเกิดดับ และอัสสาสะจะหายไปขณะนั้น ใน

ญาณนี้ แต่อาจารย์เป็นห่วงมาก ใครจะทำอะไรก็เป็นอัตรากำลัง จะไปเข้าห้อง กัมมัฏฐาน ก็เป็นตัวเป็นตน อาจารย์เป็นห่วงนักหนา แต่ท่านลืมนะอะไรไปอย่างหนึ่งว่า ท่านจงเราเร็วเกินไป ท่านตั้งเราเร็วเกินไป จะให้ถึงจุดนั้น จุดอนัตตา ความจริงนั้น ต้องผ่าน ๓ ด้าน นามรูปปริเฉทญาณ ปัจจัยปริคคญาณ สัมมสนญาณ ใน ๓ ญาณนี้ ยังมีอดีต มีอนาคต ยังมีเรา มีตัวมีตนอยู่ แต่อาจารย์ดูเหมือนหนึ่งว่า ตั้งเราเข้าไป ถึงจุดที่ ๔ คือ อุทกัพพญาณ เข้าไปทำลายอัตรกำลังที่ ผมอยากใช้คำว่า ตั้งเราเร็วเกินไป เราก็ตามไม่ทัน เมื่อเราตามไม่ทัน อาจารย์ก็บอกว่า อะไร ๆ ก็เป็นอัตรกำลัง ผู้ถามก็สะท้อนหมด เอ้อ อะไร ๆ ก็เป็นอัตรกำลังไปหมดทั้งนั้น จะคิดอะไรก็เป็นอัตรกำลัง

พูดถึงเรื่องยี่สิบ อาจารย์ไม่ต้องห่วงว่า ผมหรือผู้ปฏิบัตินี้จะไม่เป็นอัตรกำลัง ต้องมีอัตรกำลัง เป็นก้อน เป็นแท่ง แต่อย่าลืมนะว่า ผมก้าวยังไม่ถึงญาณหนึ่งเลย แต่ใจของอาจารย์อยากจะให้พวกเราเร็ว ๆ

ยี่สิบเป็นอย่างไร ก็เป็นก้อน เป็นแท่ง และเมื่อเราปฏิบัติไป ปฏิบัติไป ปัญญา คมกล้าเข้า รู้เรื่องนั้นเรื่องนี้อะไรขึ้นมา รู้ตามสภาวะของเขา และก็ค่อย ๆ คลี่คลายไป แต่อาจารย์ไม่เป็นอย่างนั้น จะตั้งพวกเรา คล้าย ๆ กับว่า เรามีปัญญาแหลมคม เหมือนท่าน ขอประทานโทษครับ ผมว่าอาจารย์

ส. ขอประทานโทษ ขอให้ท่านที่กล่าวเมื่อครู่นี้ อย่าลืมนะคำพูดของท่านและพิจารณาว่า ดิฉันพาให้ช้าลง หรือว่าตั้งไปให้ถึงญาณที่ ๔ กันแน่

ถ. ให้เร็วครับ

ส. ท่านว่าให้เร็วหรือ ขอประทานโทษ ไม่เคยบอกใครเลยว่า สามารถที่จะประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมได้ โดยไม่ต้องระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง จนชินจนรู้ชัด จนเป็นปัญญาที่สมบูรณ์จริง ๆ

อย่าเพิ่งหวังที่จะถึงอุทกัพพญาณ โดยที่ขณะนี้ไม่สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละทาง แต่ละลักษณะ มีลักษณะจริง ๆ

ปรากฏให้รู้ ถ้าปัญญายังไม่รู้อย่างนี้ อย่าเพิ่งไปไหน แม้แต่นามรูปปริจเฉทญาณ ไม่เคยดังไปจนกระทั่งถึงอุทยัพพญาณเลย

ถ. อาจจะเป็นความเข้าใจผิดของผมก็ได้ คือ ที่อาจารย์สอน พยายามที่จะไม่ให้มีอดีต ไม่ว่าจะพูดว่าอะไร ที่ว่า ฉันจะไปเข้าห้องกัมมัฏฐาน เป็นตัวเป็นตน ท่านพยายามที่จะสกัดกั้นให้หมด

ส. ไม่ใช่ดิฉันพยายาม ความจริงเป็นตัวตนหรือเปล่า ที่คิดอย่างนั้นในขณะนั้น

ถ. เป็น สรุปว่า ผมยังปฏิบัติไม่เข้าถึงจุดที่อาจารย์ต้องการ ที่ให้รู้รูปหรือนามแต่ละสิ่ง ถ้ารู้รูป ต้องรู้แต่ละขณะ แต่ผมเป็นลูกศิษย์นอกครู ไปไม่ได้ ไปไม่ถึงที่ต้องการให้ไป มันเห็นรูปรวม ไม่เรียกว่ารูป จะให้เรียกว่าอะไร บางรูปตั้ง ๖ รูป ๕ รูป รวมกันอยู่ ไม่เรียกว่ารูป ก็ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไร ต้องขอเรียกว่ารูป พอเรียกรูปปั๊บ ก็ตีโครมไปว่า ต้องเป็นรูป ๒๘ สี ท่านว่าเสียอย่างนี้ หมดปัญญา ผมไม่รู้จะไปเอาอะไรกับท่านได้ ตามท่านไม่ทันจริง ๆ ก็มันเป็นรูปรวมอยู่

ส. รู้สึกว่า ท่านเบื่อหน่าย ระอาใจ ในการที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงให้ชัดเจนว่า มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ

ถ้าท่านยังคงคิดว่า ท่านสามารถจะรู้ว่าเป็นรูปโดยที่ไม่มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ ท่านก็เพียรไปโดยที่ไม่มีวันจะรู้ว่า ลักษณะของรูปจริง ๆ นั้นปรากฏ เกิดขึ้นและดับไปแล้ว ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ เป็นลักษณะของรูปจริง ๆ ที่ปรากฏ

เมื่อท่านไม่เพียรที่จะรู้ ถ้ารู้ว่าเป็นรูป ปัญญาต้องรู้ตรงลักษณะของรูปที่ปรากฏให้รู้ ไม่ใช่ไปนึกว่า รู้ว่าเป็นรูป ถ้าเป็นเพียงขั้นนี้ถือว่า รู้ว่าเป็นรูป ปัญญาจะไม่มีการที่จะคมกล้าประจักษ์ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลย เพราะเพียงนี้โดยที่ไม่มีลักษณะของรูปแต่ละลักษณะที่ไม่ปะปนกันเลยปรากฏ

และไม่ได้ปรากฏเลยว่า ขณะที่กำลังเห็น เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เวลาที่กระทบสัมผัส ไม่ใช่สีแล้ว เป็นลักษณะอาการของรูปที่ปรากฏจริง ๆ และดับจริง ๆ ถ้าปัญญาถึงความสมบูรณ์ที่จะประจักษ์ความเกิดดับของรูปนั้น เพราะว่ารูปนั้น

ปรากฏ โดยที่จะเปลี่ยนลักษณะของรูปนั้นให้เป็นรูปอื่นไม่ได้ นี่คือความหมายของอนัตตา คือ ลักษณะของสภาพธรรมใดเป็นอย่างไร ก็ตามความเป็นจริงอย่างนั้นที่ปัญญาจะต้องรู้ชัดว่า เป็นแต่ละลักษณะ ไม่ใช่รวม ๆ กันไว้

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านยังคงต้องการที่จะเพียงนี้รู้ โดยที่ไม่มีลักษณะจริง ๆ แต่ละลักษณะปรากฏ ท่านก็ไม่มีวันที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม และไม่สามารถที่จะอบรมเจริญปัญญาให้คมกล้าด้วย

สำหรับเรื่องของวิปัสสนาญาณ ๓ ที่เป็นตรุณวิปัสสนา เวลาที่ท่านเห็นข้อความใดบ่งว่า นามรูปปริเฉทญาณ ปัจจัยปริคหญาณ สัมมสนญาณ เป็นตรุณวิปัสสนาเป็นจินตญาณ เวลาที่ท่านผ่านพยานะนี้ ท่านลิ้มความสมบูรณ์ของพยานะที่กล่าวว่าวิปัสสนาญาณด้วย ไม่ใช่บอกว่า เป็นแต่เพียงความคิดเฉย ๆ เท่านั้นว่าเป็นรูป แต่มีคำว่าเป็นวิปัสสนาญาณ เป็นตรุณวิปัสสนาญาณ

เพราะฉะนั้น คำว่าวิปัสสนาญาณนี้ อย่าคิดว่า เป็นเพียงขั้นความเข้าใจว่าเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ไม่ใช่อย่างนั้นเลย แต่วิปัสสนาญาณ เป็นการประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยสภาพความเป็นอนัตตาจริง ๆ แม้แต่ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณ ก็เกิดโดยความเป็นอนัตตา ไม่ใช่ไปรอ ไปคอย ไปจวนแล้ว จวนอยู่นั้นแล้ว บางทีก็จวนเสียจนรำคาญว่าเมื่อไรจะเกิด ซึ่งตลอดเวลานั้น เป็นตัวตนและเป็นไปด้วยต้นหาความต้องการ ซึ่งแอบแฝงอย่างสบายมากระหว่างที่มีการกระทำต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่ใช่เป็นปัญญาที่อบรมจนกระทั่งประจักษ์จริง ๆ โดยถึงความสมบูรณ์ที่ปรากฏโดยความเป็นอนัตตา

ความที่ปรารถนาในวิปัสสนาญาณ ท่านเข้าใจข้างตัวเองว่า ตรงนี้ ตอนนี้ รู้ชัดเหมาะสมนี้ชัดจริง ๆ ว่าเป็นนามธรรม นี่โดยการพยายามรวบรวมรัดที่จะให้เป็นวิปัสสนาญาณ โดยที่ไม่เข้าใจความหมายของคำว่าญาณ ซึ่งหมายความว่าถึงความสมบูรณ์ของปัญญาที่ประจักษ์ในลักษณะแต่ละลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม โดยไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีการที่จะควบคุมประชุมรวมกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นทำเป็นทางได้เลยในขณะนั้น

เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า เฉพาะลักษณะของรูปแต่ละรูป ตรงรูปที่ปรากฏ ลักษณะหนึ่ง ๆ เท่านั้นในขณะนั้น ไม่ใช่การควบคุมประจุมรวมกันไว้เป็นท่าทาง เป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งไม่มีลักษณะของรูปใดปรากฏเลย เพราะฉะนั้น บางท่านต้องการ วิปัสสนาญาณรวดเร็วมาก พยายามเข้าข้างตัวเองว่า ขณะเมื่อขณะนี้ชัด แต่ลักษณะ เช่นนั้นไม่ใช่เป็นการประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมด้วยวิปัสสนาญาณ ซึ่งเป็นอนัตตาจริง ๆ

เพราะเหตุใดจึงกล่าวว่า เป็นวิปัสสนาญาณ เพราะเหตุว่า ตัวตนที่เป็นโลกที่สืบ ต่อควบคุมประจุมรวมกันอย่างไม่ปรากฏ แต่เป็นการประจักษ์ลักษณะเฉพาะ นามธรรมและรูปธรรมทางมโนทวารแต่ละนามแต่ละรูปจริง ๆ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่มา เทียบเคียงนึกเอาว่า เมื่อขณะนี้ เป็นนามรูปปริจเฉทญาณแล้ว และก็นึกไปว่า เกิดขึ้น เพราะปัจจัยอย่างนั้น อย่างนี้ ก็เป็นปัจจัยปริคছญาณแล้ว และเพราะว่าเมื่อขณะนี้ดับไป เดียวนี้มีอีก เพราะฉะนั้น เป็นอดีต เป็นอนาคต จึงเป็นสัมสมณญาณแล้ว

แม้แต่ความหมายของคำว่าจินตนาญาณในที่นั้น ที่เป็นวิปัสสนาญาณก็เพราะว่า แม้ขณะที่กำลังประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางมโนทวารแต่ละลักษณะ ยังมีการตรึงถึงลักษณะที่กำลังปรากฏนั้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นตรุณวิปัสสนา และเป็น วิปัสสนาญาณที่ยังมีความตรึงถึงลักษณะที่ปรากฏในขณะนั้นแทรกขึ้นได้

ถ. บ้านผมอยู่กลางทุ่งนา ลูกขึ้นตอนตีสอง จะนำความรู้ที่ศึกษาจาก อาจารย์มาปฏิบัติ จะดับทั้ง ๔ ทวาร เช่น หูไม่ได้ยินเสียง จะเป็นเสียงกบร้องหรือ รถยนต์ผ่านก็ไม่มี ไม่ได้เห็นมันมีดสนิท จมูกไม่ได้กลิ่นอะไรเลย ลิ้นไม่มีรสอะไรเลย เหลือ ๒ ทวาร คือ ใจกับกาย ปิดเสีย ๔ ทวารโดยปริยาย ก็ผ่าน ๒ ทาง กายกับใจ เท่านั้น อาจารย์สอนว่า กายนี้จะมีลักษณะที่กระทบเย็นร้อน อ่อนแข็ง แต่อากาศ ปกติ เย็นไม่มี ร้อนไม่มี ลมไม่มี เหลืออ่อนกับแข็ง ผมพิจารณาทวารที่กาย อาจารย์ สอนไว้ว่า สิ่งปรากฏในขณะนั้นให้สติระลึกรู้ หมายความว่า ต้องการให้เป็นปัจจุบัน

๓๖๕

ถ. ขอลถามอาจารย์ว่า ผมนั่งกำหนดว่า อ่อน เพราะที่นอนก็นุ่ม ไม่ได้นั่งบนกระดาน ผมกำหนดอ่อน ๆ ไม่ใช่ตัวตน เป็นภาพนึกไปเสีย เป็นมโนภาพ คิดไปสภาวะจริง ๆ คืออ่อน สักประเดี๋ยวก็คิดว่าอ่อน อย่างนี้จะทำอย่างไร อ่อน ๆ อยู่เรื่อยไปอย่างนี้หรือ ไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติครับ ไม่รู้จะทำอย่างไร

ส. ยังไม่รู้ลักษณะของสติใช่ไหม เพราะฉะนั้น ยังเจริญสติปัฏฐานไม่ได้ ไม่ใช่ว่าเจริญสติปัฏฐาน อีกประการหนึ่ง การอบรมเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่มีตัวตนว่า ขณะนี้จะทำ แต่จะต้องรู้ว่า สภาพที่กำลังรู้ตรงลักษณะที่ปรากฏ ในขณะนี้มีลักษณะที่ปรากฏ ลองจับ สัมผัสที่นี้ ลักษณะที่ปรากฏตรงนี้

ถ. แข็ง

ส. ไม่ใช่ตัวตนใช่ไหม

ถ. ไม่ใช่ตัวตน

ส. ไม่ใช่ตัวตน รู้แบบนี้ถูกไหม ถูก และทางตาแล้วหรือยัง ทางหูแล้วหรือยัง ทางจมูกแล้วหรือยัง จะไปปิดทวารอื่นหมดเพื่อจะารู้ลักษณะของทวารเดียว นั่นไม่ใช่เป็นการอบรมเจริญสติที่ระลึกและรู้จริง ๆ ว่า แต่ละลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน

อย่างขณะนี้ สติจะระลึกที่กายที่แข็ง ระลึกแล้วสติดับไหม ดับ ตลอดวันก็ภาพ ก็ชาติก็ตาม ทางกายที่จะรู้เกินอ่อนแข็ง เย็นร้อน ตึงไหวได้ไหม ก็ไม่ได้ นี่แหละคือ สิ่งที่เจริญไป อบรมไป จนกว่าจะรู้ชัด เวลาที่ระลึกที่ไร ก็มีแต่ลักษณะที่อ่อนแข็ง เย็นร้อน ตึงไหวที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน นี่เป็นเรื่องของกาย

แต่เวลาที่นึกว่าอ่อน สภาพที่คิดนึกไม่ใช่อ่อน นี่เป็นการเจริญอบรมจนกระทั่งสามารถที่จะระลึกได้แม้ในขณะที่กำลังเห็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้าคิดนึกเกิดขึ้น ไม่ได้บังคับ คิดนึกมีปัจจัยก็เกิด ซึ่งจะต้องรู้ว่า ขณะนั้นเป็นสภาพนามธรรมที่คิด ไม่ใช่เรา ตัวตนจึงจะไม่มีได้

ถ. เท่านั้นหรือครับ ทำอยู่เท่านั้น

ส. เท่านั้น ตลอดกัมภ กิชาติ กิตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ถ. อยู่ในมุ้ง ก็นึกอยู่เท่านั้นแหละ

ส. ไม่ใช่นึก แต่รู้ว่าที่นึกก็เป็นนามธรรม ไม่ใช่ลักษณะอ่อนที่ปรากฏ ซึ่งการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้นจะต้องรู้ว่า แล้วแต่สติที่จะระลึกเมื่อไร เพราะอาศัยการฟัง แต่อย่ามีตัวตนที่จะทำขณะนั้น เพราะฉะนั้น ทางตาในขณะนี้ อาศัยการฟัง ยังไม่เคยระลึกรู้ทางตา ก็เริ่มระลึกที่จะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร ตามปกติ ทางหูอีก ยังไม่เคยระลึก เวลาที่ได้ยินได้ฟังมาว่า สติระลึกตรงลักษณะของเสียง ตรงลักษณะที่กำลังได้ยิน ที่กำลังรู้ รู้ว่าเป็นเพียงสภาพรู้เท่านั้น ระลึกอย่างไร ก็ระลึกไปเรื่อย ๆ ๖ ทางเท่านั้น

เพราะฉะนั้น อุปสรรคของการเจริญปัญญา คือ ไม่ได้พิจารณาโดยถ่องแท้ว่า ขณะใดเป็นการอบรมเจริญปัญญาที่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏจริง ๆ มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏให้รู้ได้ ถ้ายังคงผสมวิธีต่าง ๆ ขณะนั้นก็จะไปยึดถือว่าเป็นความรู้ แต่ความจริงแล้ว ไม่มีลักษณะของรูปหนึ่งรูปใดปรากฏให้รู้

ถ. รูปแต่ละรูป ต่างก็มีสภาพของมันแต่ละอัน ใช่ไหม ผมสงสัยว่า จิตระลึกรู้ว่าไหว คราวนี้เกิดความยากขึ้นมาว่า สภาพของการไหวนี้ เป็นภาพนึก เพราะว่าสภาพไหว เมื่อรู้ดีว่าไหว เป็นนามเสียแล้ว สภาพของรูปเป็นการนึกไปเสียแล้ว ผมเห็นว่าเป็นการนึก ถ้ารู้เมื่อไร เป็นนามทุกที

ส. ที่ละทวารดีไหม ทางตาขณะนี้ อะไรกำลังปรากฏทางตา

ถ. รูปที่ปรากฏทางตา นึกเฝ้า

ส. รูปที่ปรากฏทางตา นึกอย่างไรถึงจะมาปรากฏทางตา กำลังลืมตาและกำลังปรากฏ มีสิ่งที่กำลังปรากฏให้รู้ได้ทางตา ทำไมจึงว่านึก

ถ. พออาจารย์พูดคำว่าปรากฏ ขาดคำลงไป ก็เป็นนามแล้ว

ส. เดียวนี้กำลังเห็นอะไร มีสิ่งที่กำลังปรากฏ

ถ. เห็นนาฬิกา

ส. นาฬิกาเป็นนาม หรือเป็นรูป

ถ. นาฬิกาเป็นรูป

ส. ที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏ สภาพรู้ต่างหากที่เป็นนามธรรม เพราะฉะนั้น มีรูปปรากฏด้วย ที่สติจะต้องระลึกและรู้ว่า เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น

ก่อนที่จะมีการเจริญสติปัฏฐาน คน สัตว์ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ปรากฏอยู่เสมอให้เห็นได้ ไซ้ไหม

แต่เวลาที่เจริญสติปัฏฐานแล้ว ขณะใดที่เห็น รู้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏนั้น เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ระลึกรู้บ่อย ๆ เพราะความจริงเป็นอย่างนั้นจริง ๆ จนกว่าจะรู้ชัดประจักษ์แจ้งว่า สิ่งที่ปรากฏทางตา ก็เป็นแต่เพียงสภาพของจริงที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ไม่ใช่ว่าไม่มีสิ่งใดปรากฏ มีสิ่งที่กำลังปรากฏ ซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ เพราะว่าปรากฏทางตา ปรากฏให้เห็นได้ทางตา แต่ที่กำลังรู้ คือ กำลังเห็น เป็นของจริงเหมือนกัน ซึ่งสติก็ต้องระลึกว่า ขณะนี้ ที่กำลังเห็นนี้ เป็นแต่เพียงสภาพรู้ทางตาเท่านั้น

นี่คือ การอบรมเจริญปัญญา จนกระทั่งสามารถที่จะแยก รู้ลักษณะของนามธรรมว่าไม่ใช่รูปธรรม รู้ว่าลักษณะของรูปธรรมว่าไม่ใช่นามธรรม ซึ่งปัญญาที่รู้อย่างนี้ สามารถที่จะละคลายความไม่รู้ที่เคยยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

ทางตา ไม่ใช่มีแต่นามธรรม รูปธรรมมีด้วย ซึ่งสติจะต้องระลึกด้วย อย่ากล่าวว่า ระลึกที่ไรก็มีแต่นามธรรมเท่านั้น อย่างนี้จะไม่เป็นการอบรมเจริญปัญญาที่จะถึงความสมบูรณ์ที่จะแยก รู้ลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม เพราะถ้าปัญญาไม่สามารถที่จะรู้ความต่างกันของนามธรรมและรูปธรรมแล้ว ไม่มีทางที่ปัญญาจะเจริญสมบูรณ์ถึงขั้นการรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เพราะฉะนั้น สำหรับทางตา พูดยไปที่ละทาง ทีละทวารก่อน ทางตาเห็นหรือยัง ว่ามีรูปปรากฏ

ถ. เห็นแล้ว

ส. ต่อไปทางหู ในขณะนี้ เสียงปรากฏ ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นของจริง เป็นรูปที่ปรากฏเฉพาะทางหูเท่านั้น แต่ขณะที่กำลังรู้ คือ กำลังได้ยินเสียง สภาพที่รู้เสียง คือ ขณะที่กำลังได้ยินนั้น เป็นนามธรรม ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล สติจะต้องระลึกร้อย ๆ

เสียงมีปรากฏตลอดชีวิต เมื่อวานนี้ก็ปรากฏ ขณะนี้ก็ปรากฏ ต่อไปก็ปรากฏ เพราะฉะนั้น ถ้าสติกำลังระลึกที่ลักษณะของเสียงที่กำลังปรากฏ ก็รู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และขณะที่กำลังได้ยิน ถ้าสติไม่เคยรู้เลยว่าเป็นแต่เพียงสภาพที่รู้เสียง ไม่เคยระลึกได้ หมายความว่า ไม่ได้อบรมเจริญสติปัญญา เพราะฉะนั้น เมื่อรู้ตัวว่ายังไม่รู้ในลักษณะของนามใดของรูปใด สติก็จะเกิดระลึกรู้ลักษณะที่กำลังได้ยิน พิจารณา รู้ จนกระทั่งเป็นความจริง ๆ ว่า ที่กำลังได้ยินนี้ ก็เป็นแต่เพียงสภาพรู้เท่านั้น แต่ว่าเป็นสภาพรู้เสียง เป็นสภาพรู้ทางหู

เพราะฉะนั้น สติจะระลึกรู้ลักษณะของรูป คือ เสียงก็ได้ สติจะระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมที่ได้ยินก็ได้ แต่จะต้องอบรมจนกว่าจะชิน จนกว่าจะรู้ชัด จนกว่าไม่ว่า สติจะเกิดระลึกที่ได้ยิน ก็รู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพรู้ทางหูเท่านั้น ไม่มีเยื่อใย สงสัย ยึดโยงว่าเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล

เป็นของจริง ธรรมดาที่สุด ปกติที่สุด ซึ่งสติจะต้องระลึกเป็นปกติด้วย แต่ถ้าหวั่นไหวว่าจะทำ หรือว่าจะจ้อง หรือว่าจะดู ขณะนั้นจะไม่รู้ แม้แต่ว่าจะจ้องอย่างไร จะทำอย่างไร จะดูอย่างไร

ที่มีปัญหากันอยู่นี้ ก็คือว่า จะจ้องที่ไหน จะทำอย่างไร จะดูอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องไม่รู้ และเป็นเรื่องตัวตน ที่แม้ว่าจะพยายามจ้อง ขณะนั้นไม่ใช่การรู้ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ไม่ใช่การรู้ลักษณะที่ได้ยินเป็นแต่เพียงสภาพรู้ เป็นแต่เพียงนามธรรมเท่านั้น

ถ. ตรงนี้สำคัญมาก และดีมากด้วย เสี่ยงกับไฉน เพราะว่ามันเรียนมา ในระยะ ๑๐ ปีเศษนี้ อาจารย์ผู้สอนหลายคนบอกว่า เพื่อละกิเลส แต่ของท่าน อาจารย์สุจินต์กล่าวว่า เพื่อละความไม่รู้ นี่ก็ต่างกัน

ที่ผมเรียนมาจากอาจารย์ตั้ง ๖-๗ อาจารย์กล่าวว่า เสี่ยงไม่เป็นเหตุให้เกิดบุญ บาป แต่ไฉนต่างหากที่เป็นเหตุให้เข้าใจผิดหรือเข้าใจถูก เขาว่าอย่างนี้ ที่เสี่ยง ไม่มีการทำลายกิเลส รับรู้เสี่ยงแหวะเดียวมาถึงไฉนเลย ตรงไฉนนี้ ให้กำหนดระลึกรู้ สติ พยายามระลึกให้ทันว่าไฉน ไม่ใช่เราไฉน ไม่มีเราไฉน คือ หูเป็นผู้ไฉน ก็จะต้องสลักกายทิฏฐิไปนิดหนึ่ง ถ้าเราไฉน ไครมาดำ ก็ดำเรานี่ เรื่องเสี่ยงนั้นไม่สำคัญ คล้าย ๆ กับว่าผ่านไปนิดเดียว เกือบไม่ต้องกำหนดเลย โดดข้ามไป ไปกำหนดที่ไฉน เพื่อละกิเลส

นี่มาถึงอาจารย์สุจินต์ ไม่ยอมให้ข้ามสภาวะไป เป็นสิ่งที่ถูกเหมือนกัน และอาจารย์สุจินต์สร้างเข้มไว้ว่า สติระลึกรู้เพื่อละความไม่รู้ เป็นภาษาไทยตรงที่สุด เข้าใจง่ายที่สุด ไม่ยอมให้ข้ามเสี่ยงไป ไม่ยอมให้ข้ามสภาวะธรรมไป แต่อาจารย์อีกกลุ่มหนึ่ง ไม่ต่ำกว่า ๖-๗ คน ทั้งพระ ทั้งฆราวาส ทั้งหญิง ทั้งชาย กล่าวว่า เสี่ยงนี้ ไม่เป็นเหตุให้เกิดกิเลส กิเลสมันอยู่ที่ไฉน ถ้าเมื่อใดเรารู้ว่า ไม่ใช่เราไฉน แต่เป็น โสตวิญญูณเป็นผู้รู้ เป็นผู้ไฉน เพราะฉะนั้น สักกายทิฏฐิก็ถอนออกไปนิดหนึ่ง ออกไปหน่อยหนึ่ง เป็นการถอนสักกายทิฏฐิ

แนวทางที่ได้ศึกษามาทั้ง ๒ ทางนี้ ผมไม่รู้ว่าจะดำเนินตามท่านผู้ใดดี เพราะว่า ถูกทั้งสองข้าง อาจารย์สุจินต์ว่าข้ามไม่ได้ สภาวะต้องเป็นไปตามลำดับของเขา ต้องเป็นไปตามนั้น และเป็นไปเพื่ออะไร เพื่อละความไม่รู้ ไม่รู้จะอธิบายอย่างไร ไม่ต้องอธิบายอีก เป็นภาษาไทยที่ตรงที่สุด ผมก็เห็นว่าถูก แต่พอมาฟังอาจารย์ที่ว่าเพื่อละกิเลส เพราะว่ากิเลสไม่ได้อยู่ที่เสี่ยง กิเลสมันอยู่ที่ไฉน เพราะฉะนั้น มี ๒ ทาง อาจารย์โปรดแก้ปัญหาให้ผมด้วยครับ

สุ. จะละกิเลสอะไรก่อน เวลาที่ไฉนเสี่ยง

ถ. ละสักกายทิฏฐิ

ส. ละสังกายทิฏฐิ คือ การไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จึงถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน อย่าลืม ท่านตอบว่า ละสังกายทิฏฐิ แน่ใจนะว่า ละสังกายทิฏฐิ ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าได้ยินเป็นนามธรรม ไม่ใช่เสียง ขอภัยที่คงจะต้องซักถามกันเป็นเวลานาน เพื่อความแจ่มแจ้งในข้อปฏิบัติที่จะเกิดคุณท่านอื่นด้วย

ธรรมเป็นเรื่องละเอียด อย่างที่ท่านบอกว่า ให้ข้ามเสียง ไม่ต้องรู้ ให้รู้แต่ที่ได้ยินเท่านั้น แต่ทำอย่างไรถึงจะรู้ว่า ได้ยินนั้นเป็นสภาพรู้ เพราะว่าเป็นเรื่องของ การปฏิบัติ เป็นเรื่องของความจริง เป็นเรื่องของเหตุกับผล

ถ. ตามที่กล่าวแล้วว่ามี ๒ ทาง แต่ละทางก็มีเหตุผลด้วยกัน จึงได้ถามท่านอาจารย์ว่า โดยเหตุผลแล้วอย่างไหนจึงจะถูก อาจารย์โปรดตอบเลยทีเดียว

ส. ถ้าท่านต้องการความเข้าใจเป็นของท่าน ท่านคิด พิจารณา และตอบ ก็จะแสดงว่าเป็นความเข้าใจของท่าน ที่ดิฉันบรรยายไป ดิฉันตอบไป เป็นความเข้าใจของดิฉัน แต่ไม่ใช่ความเข้าใจของท่าน เพราะฉะนั้น ที่จะทราบว่าเป็นความเข้าใจของท่าน คือ ท่านพิจารณาในเหตุผล คิด และตอบ จึงจะทราบว่า ท่านเข้าใจอย่างไรจากคำตอบของท่าน ในเมื่อดิฉันบรรยายแล้ว ตอบแล้วว่า ข้ามไม่ได้

แม้แต่การสำเนียงก สังกต พิจารณา พร้อมสติที่ระลึกรู้ ปัญญาที่จะรู้ชัดว่า ลักษณะนั้นเป็นสภาพรู้ และเสียงเป็นแต่เพียงสภาพที่ปรากฏ ไม่ใช่สภาพรู้ เพียงเท่านั้น ยังต้องเจริญอบรมจนกว่าจะเป็นความรู้ชัดจริง ๆ จึงจะเกิดความสมบูรณ์ของปัญญาที่เป็นนามรูปปริจเฉทญาณได้

ถ. คนที่นั่ง นอน ยืน เดินนี้ ท่านว่าไม่ใช่รูป เป็นปัญหาเรื้อรังมาว่า ไม่ใช่รูป เป็นคำขัดแย้งจากอาจารย์ซึ่งตัดบทว่า นั่ง นอน ยืน เดิน ไม่ใช่รูป ผมมีปัญหาคือต่อไปว่า อริยาบถบรรพนี้ ให้รู้ นั่ง นอน ยืน เดิน เมื่อเราเอาอริยาบถบรรพนี้เป็นอารมณ์ หรือเป็นสภาพที่ปรากฏ ที่สติจะต้องระลึกรู้ ซึ่งก็มีหลักอยู่ว่า จะต้องรู้ทั้งรูปและนามใช้ไหม เมื่อต้องมีทั้งรูปและนามแล้ว หลักของวิปัสสนาต้องมีรูปและนามควบคู่กันไป ถ้าอย่างนั้น นั่ง นอน ยืน เดิน เอารูปไปทิ้งไว้ที่ไหน ถ้านั่ง นอน ยืน

เดิน ไม่ใช่รูป ก็เกิดปัญหาซ้อนปัญหาขึ้นมา เพราะว่าอิริยาบถบรรพนั้นกล่าวถึง นั่ง นอน ยืน เดิน ก็เมื่อนั่ง นอน ยืน เดิน ไม่ใช่รูปแล้ว อารมณ์นั้นมิขาดไปหรือ

ส. ขอลถามเป็นข้อ ๆ เพื่อความเข้าใจชัดเจน ท่านมีความเห็นว่า รูปมีเท่าไร ๒๘ หรือว่า ๒๙

ถ. ๒๘ ครับ

ส. กายคตาสติ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มีรูปก็รูป รูปยังคงเป็น ๒๘ รูป หรือเปล่า ปฏิภูมณสิกการบรรพ กายานุปัตสนาสติปัฏฐาน ระลึกรู้ลักษณะของส่วนที่เคยยึดถือว่าเป็นกาย ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น รูปยังคงเป็นรูป ๒๘ หรือเปล่า

ถ. มีรูป ๒๘ ผมไม่ได้เถียงหรอกครับ อิริยาบถบรรพ เขาเอายืนเป็นรูป นั่งเป็นรูป แต่นั่ง นอน ยืน เดินนี้ ไม่เหมือนลักษณะของรูป ๒๘ เพราะรูป ๒๘ แต่ละรูปก็มีแต่ละลักษณะ ส่วนนั่ง นอน ยืน เดิน เป็นรูปรวม เป็นก้อนเป็นแท่ง อยู่มากมาย เขาเอารูปนี้มาใช้ ก็เลยตีกัน พอพูดว่ารูปปั๊บ ก็เป็นรูป ๒๙ ไป ก็ว่าผิด แต่ถ้าว่าไม่ผิด ก็เป็นรูปรวมกัน เขาว่าเป็นรูปหนึ่ง รูปกับรูปมาเจอกันเข้า มีความหมายไม่เหมือนกันเสียแล้ว

ส. ส่วนขน ผม เล็บ ฟัน หนัง เป็นอาการของกาย ยังคงเพิ่มเป็นรูปรวมอะไร ๆ อีกหรือเปล่า หรือว่ายังคงเป็นรูปใน ๒๘ รูปนั่นเอง

ถ. ก็อยู่ในรูป ๒๘

ส. ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ปฏิภูมณสิกการ เป็นรูปที่รวมอยู่ในรูป ๒๘ อิริยาบถบรรพเป็นรูปที่รวมอยู่ในรูป ๒๘ หรือเปล่า

ถ. นั่ง นอน ยืน เดินนี้ หลักการต้องอาศัยรูปนามเป็นอารมณ์ จะปฏิบัติในอิริยาบถบรรพนี้ ถ้าหากนั่ง นอน ยืน เดิน ไม่เป็นรูป เราจะเอาอะไรเป็นอารมณ์ อาจารย์ต้องตอบผมก่อน เอาอะไรเป็นอารมณ์ แต่อาจารย์ฉลาดพอที่จะไม่ตอบ ผมไม่มีความรู้จึงถาม อาจารย์บอกว่าไม่เข้าใจให้ถาม พอเราถามอาจารย์ แทนที่อาจารย์จะตอบ อาจารย์กลับมากถามเรา ก็เราไม่รู้เราจึงถามอาจารย์ กลับไปกลับมาอย่างนี้เสียเวลา

ส. เสียเวลาหรือ ขอให้กรุณาฟังดี ๆ อีกครั้งหนึ่ง รูปมี ๒๘ รูป ไม่มีเกิน ไม่ว่าจะเป็นบรรพไหนก็ตาม เวลาที่สติระลึกถึงลักษณะของรูป จะต้องเป็นรูปหนึ่งรูปใด ใน ๒๘ รูป นี่คือการตอบ รูปมี ๒๘ รูป ไม่ว่าจะเป็นบรรพใด เวลาที่ระลึกถึงลักษณะของรูป ต้องเป็นรูปใน ๒๘ รูป เท่านั้น

ถ. เข้าใจดีตอนนี้ แต่ท่านยังไม่ได้ตอบที่ว่า อิริยาบถบรรพนั้น ต้องอาศัย รูปเป็นอารมณ์ เมื่อนั่ง นอน ยืน เดิน ไม่ใช่รูปแล้ว อะไรจะเป็นอารมณ์ที่เป็นรูป ตามอย่างนี้ครับ

ส. ที่เป็นอาการ เป็นอิริยาบถ นั่ง นอน ยืน เดิน ถ้าไม่มีธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ธาตุลม อะไรจะนั่ง อะไรจะนอน อะไรจะยืน อะไรจะเดิน แสดงว่าได้ตอบว่า ที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดินนั้น ก็คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และรวมรูปอื่นที่เกิดที่กายด้วย ที่เคยยึดถือว่าเป็นกาย ทรงอยู่ ตั้งอยู่ ไม่ว่าจะเป็นอาการลักษณะนอน หรือนั่ง หรือยืน หรือเดินก็ตาม ที่เป็นรูปที่ปรากฏ จะไม่พ้นจากธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม นี่คือการตอบ

ถ. คือ อาจารย์ยอมรับว่า นั่ง นอน ยืน เดินนั้น เป็นรูปรวมใช้ไหม

๓๖๖

ส. ที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดิน มีรูป ๒๗ รูปรวมกัน เวลาที่สติจะระลึกรู้ จะระลึกรู้รูปได้ที่ลักษณะ

ถ้าระลึกรู้รูปที่ปรากฏทางตา เป็น ๑ ใน ๒๔ รูป ระลึกรู้ลักษณะของเสียงที่ปรากฏทางหู เป็น ๑ ใน ๒๔ รูป ระลึกรู้ลักษณะที่กายที่ปรากฏ จะอ่อนหรือจะแข็ง จะเย็นหรือจะร้อน จะตึงหรือจะไหว ก็เป็นลักษณะของมหาภูตรูป แต่ต้องมีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ และอยู่ในรูป ๒๔ รูป

ถ. อาจารย์บอกว่า ดูแต่ละรูป ทีละรูป ทีนี้อารมณ์ของวิปัสสนา หรือ อารมณ์เวลาปฏิบัติ มหาภูตรูปออกมาได้อย่างไรแต่ละอย่าง ดิน น้ำ ไฟ ลมออกมาได้อย่างไร นี่เอาไปไหน

ส. ทางกาย กำลังกระทบสัมผัส ทั้งทั้งตัวนี้ ที่จะปรากฏเกินลักษณะของอ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไวนั้นไม่มี ขอให้รู้ลักษณะที่ปรากฏที่กายจริง ๆ ไม่ใช่เอานั่น นั่นเป็นลักษณะของรูปที่มีจริง ลักษณะใดก็ตามที่ปรากฏ ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของรูปที่มีจริง จึงมีลักษณะปรากฏให้รู้ เมื่อปรากฏแล้ว และดับไปด้วยหมดไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงต้องระลึกรู้เอง ๆ บ่อย ๆ เพื่อจะได้เห็นว่า ที่เคยหลงยึดถือว่าเป็นเรา แท้ที่จริงก็เป็นแต่เพียงอ่อนแข็ง เย็นร้อน ตึงไหว ที่กายเท่านั้นที่ปรากฏ

ถ. คราวนี้เข้าใจดี เพราะว่าอาจารย์กันออกไปเสียไม่ให้ใช้รูปรวม อาจารย์กำลังสอนเรื่องทำลายชนสังขยาอยู่ เรื่องอนัตตา อาจารย์มีวิธีการ วิธีอธิบาย กลวิธีต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่ความเข้าใจของพวกเรา ให้เห็นว่าต้องทำลายชนสังขยา จึงจะเห็นอนัตตา ที่ผมว่าเข้าใจนั่น คือ อาจารย์ไม่ให้ใช้อารมณ์เย็น อารมณ์รูปเย็น แต่ให้ใช้อารมณ์ที่มีแต่ละลักษณะ นี่ผมขอมความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ยืนนี้ ให้ไประลึกรู้ตรงเคร่งหรือตึง เพราะไม่มีแข็ง ถ้านั่งก็มีอ่อน มีแข็ง ยืนนี้เคร่ง ตึง ไหว อาจารย์ไม่ยอม

ให้ใช้คำว่ารูปเย็น เพราะว่าไม่มี ถ้ามีรูปเย็น ก็ต้องมีรูป ๒๙ แต่อาจารย์บอกว่า รูปเย็นนี้ดูอย่างไร ดูตึง ดูไหว ดูเคร่ง ซึ่งมีแต่ละลักษณะ

มีอาจารย์ต่าง ๆ ที่เราฟังกันอยู่นี้ ถ้าฟังผิวเผินหาว่าท่านสอนธรรมขัดกัน แต่ความจริงไม่ขัดกัน เพราะว่าทางจะไปนิพพานมีทางไป ๓ ทาง ใน ๓ ทาง แต่ละหนึ่งทางนั้นก็ต้องใช้สติปัฏฐาน ๔ ๓ ทางคืออะไร คือ สันตติปิณฑังอนิจจัง ขณสังขยา ปิณฑังอนัตตา อริยาบทปิณฑังทุกขัง ถ้าผู้ใดเห็นอันหนึ่งอันใด ก็ถือว่าได้เห็นเหมือนกันหมด ซึ่งผมคิดเองว่า อาจารย์วางจุดสูงสุดขั้นนี้ เพียงให้เห็นกระแสนิพพาน คือ พระโสดาบัน พระโสดาบันเห็นอะไร เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อันหนึ่งอันใด แวบเดียว เห็นทีเดียว

ส่วนอาจารย์บางกลุ่มบอกว่า ปิณฑังทุกขัง ดูอริยาบทสิ เห็นไหมไม่ขัดกัน เขาต้องการจะเพิกถอนให้เห็นทุกขัง ส่วนอาจารย์สุจินต์นั้นต้องการใช้ค้อนอาญาสิทธิตี ขณสังขยาให้แตก ด้วยการสอนให้รู้ว่าทุก ๆ อริยาบท ทุก ๆ ทวาร กระจายตา หู จมูก ลิ้น ออกหมดทีเดียว เมื่อออกหมด ขณสังขยา ก็แตกไป อาจารย์สุจินต์จึงได้พูด นักหนา อนัตตา ๆ ทุกครั้งต้องมีอนัตตาไม่ต่ำกว่า ๓๐ ครั้ง ทุกครั้งที่บรรยาย

อีกสายหนึ่ง สอนเรื่องสันตติปิณฑังอนิจจัง ผมยังไม่เคยเรียน เคยแต่เรียน ๒ สายนั้นมา

เพราะฉะนั้น ท่านอาจารย์ท่านสอน ท่านก็มีกลวิธีของท่านโดยพิสดาร แต่ว่าใช้สติปัฏฐาน ๔ เป็นพื้นฐานเหมือนกัน แต่ทั้ง ๓ ทางนี้ต่างก็ถึงพระนิพพานด้วยกัน เพราะฉะนั้น เราฟัง เราต้องรู้ว่าท่านสอนเพื่ออะไร ท่านสอนเพื่อแยกตัวตน เรา เขา ออกไป ท่านพูดทุกวัน ๆ นี้ เพราะว่าท่านวางฐานไว้อย่างนั้น วางฐานเอาไว้เพื่อทำลายขณสังขยาออกไป ทำลายตัวเราออกไป วิปัสสนาธรรม ๔ เห็นว่าเรา เห็นเป็นเรา เห็นว่าเป็นของเรา ต้องการตีอันนี้ให้แตกไป แต่บางที่เขารู้ว่า อริยาบทนี้ปิณฑังทุกขัง เขาก็ไปสอน นั่ง นอน ยืน เดินของเขา เป็นเรื่องกลวิธี เขาจะหาวิธีบอกความเห็นของเขาเข้าไปด้วย เอาความเห็นของอาจารย์ใส่เข้าไปอย่างนี้ อย่างโน้น จ้องสิ ดูสิ ถ้าไม่ดูจะเห็นได้อย่างไร อริยาบทปิณฑังทุกขัง ที่นี้พวกเราทั้งหลาย เราศึกษาได้ทุกกลุ่ม

หมด แต่ขอให้เข้าใจว่า อาจารย์เขามีจุดมุ่งหมายจะไปอย่างไร ต้องรู้ทิศทางที่อาจารย์
เขาจะไป แล้วเราเดินตามเขาไป เป็นอันว่าไม่ผิด ถึงจุดหมายปลายทาง คือ กระแส
แห่งพระนิพพาน ผมเข้าใจอย่างนี้

ส. ความจริงเรื่องของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดิฉันเคยพูดทั้ง ๓ ไตรลักษณ์
ที่ว่าเป็นทุกข์นั้น หมายความว่าถึงสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ที่เกิดขึ้นและดับไป ไม่เที่ยง
เกิดขึ้นและดับไป จึงเป็นทุกข์

ทุกขลักษณะนั้น ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะทุกข์เวทนา ความรู้สึกเจ็บปวดเท่านั้น
แต่หมายความว่าแม้สุขเวทนา แม้อุเบกขาเวทนา แม้นามเห็น แม้นามได้ยิน แม้สี
แม้เสียง แม้กลิ่น แม้รส แม้โณภูมิจิต แม้นามรูปใด ๆ ทั้งปวงที่เกิดขึ้น เป็นทุกข์
เพราะไม่เที่ยง ดับไป และไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าเป็นสภาพ
ธรรมที่เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยเท่านั้น และดับไป

การที่จะรู้ทุกข์ซึ่งเป็นไตรลักษณ์ คือ สภาพที่ไม่เที่ยง เกิดขึ้นและดับไป เป็น
อนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนนั้น อบรมเจริญอย่างไร

ถ. พูดตามหลัก ในสามัญลักษณะทั้ง ๓ อันนี้ รู้อันหนึ่งอันใด อีกอันก็รู้
ด้วย จะแยกกันไม่ได้ เมื่อเป็นอนัตตา ก็ต้องเป็นอนิจจัง เป็นทุกขัง เว้นแต่ว่า
ในสามัญลักษณะนี้ อะไรเป็นอธิบดี จิตนะครับ ผมเชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์เลย จิตและ
ปัญญาที่เราอบรมมาในอดีตชาติ บางคนท่านจะเห็นในพระไตรปิฎกว่า สำเร็จโดยเห็น
อนิจจัง พระอรหันต์บางองค์สำเร็จโดยเห็นอนัตตา พระอรหันต์บางองค์สำเร็จโดยเห็น
ทุกขัง

ส. แต่ไม่ใช่หมายความว่า ท่านเหล่านั้นไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและ
รูปธรรมที่ต่างกันทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น
อบรมเจริญอย่างไรที่จะแยกไปรู้ทุกข์ โดยไม่รู้ว่าเป็นอนัตตา โดยไม่รู้ว่าเป็นอนิจจัง

ถ. ผมบอกแล้วว่า เรียนร่วมกันไป แต่ว่าอันใดเป็นอธิบดี

ส. ยังไม่ได้พูดถึงอธิบดีหรืออะไรเลย คือ ถ้าไม่รู้ลักษณะว่า อะไรเป็น
นามธรรม อะไรเป็นรูปธรรม จะรู้ได้อย่างไรว่า นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม รูปธรรมไม่ใช่

นามธรรม เมื่อไม่รู้อย่างนี้ จะประจักษ์ได้อย่างไรว่า อะไรเกิดขึ้น อะไรดับไป เมื่อไม่ประจักษ์ว่า อะไรเกิดขึ้น อะไรดับไป จะรู้ว่าเป็นทุกข์ได้อย่างไร เพราะฉะนั้น จะต้องเหมือนกัน คือ จะต้องอบรมเจริญปัญญาด้วยการที่สติระลึกรู้ แยกรู้ว่า ลักษณะใดบ้างเป็นนามธรรม ลักษณะใดเป็นรูปธรรม ขั้นตอนต้องมีปัญญาที่สมบูรณ์ที่สามารถรู้ลักษณะที่ต่างกันจริง ๆ ของนามธรรมและรูปธรรมก่อน ไม่ใช่ไปรู้ทุกข์ก่อน

ถ. ผมเข้าใจแล้วว่าอาจารย์ถาม ความจริงอาจารย์ถือคำ ถ้อยพยานะ อักขระกันไป ผมพูดรวบ ๆ รวม ๆ ไป ทำไมจะไม่รู้จักรูป ผมใช้เวลา ๑๓ ปี ผมไม่ใช่โดดไปนั่งจ้องดูว่า ทุกข์มันจะมาแล้ว ๆ ไม่ใช่เช่นนั้น ผมต้องเรียน ก.ไก่ เหมือนกัน

ส. ช่วยให้ความรู้กับท่านทีนี้ด้วย ถึงการศึกษาและการปฏิบัติของท่าน

ถ. การศึกษามี ๑๘ อาจารย์ รวมทั้งอาจารย์สุจินต์ด้วย อาจารย์นี้ว่าอย่างนี้ อาจารย์นั้นว่าอย่างนั้น เราก็ประมวลว่า เราทำตามอาจารย์คนใดแล้ว สภาวะรับรองหรือไม่ ถ้าสภาวะรับรอง ก็ว่าอาจารย์คนนั้นพูดถูก เอาอะไรมาตัดสิน เอาสภาวะมาตัดสิน ถามว่า ผมปฏิบัติมานี้ประมาณ ๑๐๐ ครั้งเศษ หลายวัด หลายแห่ง ผลเป็นอย่างไร ผลไม่ได้ถึงรูปนามเกิดดับ หรือว่าสันตติชาติ หรือว่าอุทยัพพญาณไม่ถึงเลย อาจารย์ถามว่า ผมเป็นมาอย่างไร ผมเรียนแต่ละอาจารย์ คนนี้ว่าอย่างนี้ ถูก คนนั้นว่าอย่างนั้นถูก เพราะฉะนั้น ผมตัดสินโดยเอาสภาวะเข้าไปจับ

ส. นี่เป็นเรื่องที่ท่านกล่าวถึงบุคคลที่เป็นอาจารย์ แต่ดิฉันไม่ได้เรียนถามเรื่องนี้ ดิฉันเรียนถามว่า ท่านปฏิบัติอย่างไร วิธีปฏิบัติที่จะเจริญปัญญาของท่าน จนกระทั่งเป็นนามรูปปริจเฉทญาณ ปัจจัยปริคคญาณ สัมมสนญาณ ที่ยังไม่ถึงอุทยัพพญาณ ท่านเจริญอบรมปฏิบัติอย่างไร ขอข้อประพฤติปฏิบัติที่ท่านปฏิบัติเอง ไม่จำเป็นที่ท่านจะต้องกล่าวว่า ท่านเอามาจากท่านโน้น ท่านนี้ คือ ท่านปฏิบัติอย่างไร และผลเกิดอย่างไร

ถ. ก็ปฏิบัติอย่างที่อาจารย์สอนอยู่ทุกวันนี้

ส. ช่วยบอกว่าทำอย่างไร

ถ. ประเดี๋ยวบอก บอกรวมเสียก่อนว่า อาจารย์สอนอยู่ทุกวันนี้คืออะไร
อัดเทปไว้ ๓-๔ พันฟิต ของอาจารย์สุจินต์นี่เปิดเมื่อไรก็ได้ ผมมีเครื่องเล็ก ๆ อยู่เครื่อง
หนึ่ง ปฏิบัติตามอาจารย์อย่างไร คือ สิ่งซึ่งปรากฏขณะนั้น สติระลึกรู้ ทวารหนึ่ง
ทวารใดก็ตาม ถ้าเสียงก็ระลึกรู้เสียง เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็ปฏิบัติตามแนวของ
อาจารย์นี้แหละครับ

ส. เพราะฉะนั้น ต้องเจริญสติ อบรม ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปทาง
ตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แยกให้รู้ว่า เป็นนาม เป็นรูป
เพราะฉะนั้น ยังไม่ถึงอุทยัพพญาณ ถ้าไม่ได้อบรมเจริญปัญญาที่รู้จริง ๆ ในลักษณะ
รู้ ในสภาพรู้ ที่ใช้คำว่านาม หรือ นามะ หมายความว่า ขณะที่สติกำลังระลึก
ปัญญารู้จริง ๆ ว่า ลักษณะนั้นเป็นเพียงสภาพรู้เท่านั้น และเวลาที่ลักษณะของรูปใด
ปรากฏ ปัญญารู้จริง ๆ ในลักษณะของรูปที่ปรากฏว่า เป็นแต่เพียงรูปที่ปรากฏเท่านั้น
ที่ละลักษณะ

อาทิตยก่อน ท่านผู้นี้ถามว่า ท่านตื่นขึ้นมาตอนดึก ตาก็ไม่เห็นอะไร หูก็ไม่ได้
ยินอะไร จมูกก็ไม่ได้กลิ่นอะไร ลิ้นก็ไม่ได้ลิ้มรสอะไร ทางกายเย็นไม่มี ร้อนไม่มี แข็ง
ไม่มี มีแต่อ่อนกับทางใจ และท่านก็สงสัยว่า ขณะที่มันมีแต่อ่อน ก็ให้รู้แต่อ่อนเท่านั้น
หรือ อย่างนี้จะชื่อว่านามรูปปริจเฉทญาณได้ไหม

ถ. ไม่ได้

ส. เวลาที่เกิดความสงสัยขึ้น ให้ทราบว่าเป็นความรู้ ไม่ใช่เป็นปัญญาที่รู้จริง ๆ ในลักษณะของนามธรรม ในลักษณะของรูปธรรม เพราะว่าตาม
ความเป็นจริง เวลาที่สติระลึก ปัญญาเป็นความรู้ชัดในลักษณะของนามแต่ละ
ลักษณะ ในลักษณะของรูปแต่ละลักษณะ ที่ละลักษณะเท่านั้นที่ปรากฏ

ที่ท่านกล่าวว่า ท่านตื่นมากลางดึก และมีแต่อ่อนปรากฏ ขณะนั้น ถ้าเป็น
ปัญญาที่สมบูรณ์ ที่อบรม ที่เจริญแล้ว จะหวั่นไหวไหมที่ลักษณะนั้นปรากฏเพียง
ลักษณะเดียว ไม่มีลักษณะของรูปอื่นนามอื่นเลย

แต่ที่หวั่นไหว สงสัย เพราะว่าปัญญาไม่ได้อบรมเจริญที่จะเป็นความจริง ๆ ว่า ลักษณะนั้นก็เป็นแต่เพียงนามธรรมที่กำลังรู้ และเป็นลักษณะของรูปอ่อนที่กำลังปรากฏเท่านั้น เป็นอนัตตาจริง ๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ปัญญาที่รู้จริง ในขณะนั้น จะไม่สงสัยว่า จะทำอย่างไรต่อไป เพราะว่า แล้วแต่ลักษณะของรูปใดจะปรากฏ ก็เป็นแต่เพียงลักษณะของรูปนั้น ลักษณะของนามใดจะปรากฏ ก็เป็นแต่เพียงลักษณะของนามนั้น

แต่เวลาที่ตาไม่เห็น หูไม่ได้ยิน จมูกไม่ได้กลิ่น ลิ้นไม่ได้กระทบรส รู้เฉพาะอ่อนที่กำลังปรากฏ และสงสัยว่าจะทำอย่างไรต่อไป นั้นเสียใจเต็มใจไหม ต้องการนามอื่น รูปอื่นทันที แทนที่จะรู้ว่า ลักษณะของรูปใดปรากฏก็ปรากฏ เป็นแต่เพียงลักษณะของรูปนั้นเท่านั้น

ซึ่งถ้าขณะนั้น มีเฉพาะลักษณะของนามนั้น ลักษณะของรูปนั้น ปรากฏทางมโนทวารที่ละลักษณะเท่านั้น ตัวตนไม่มี ทำทางไม่มี สิ่งที่เคยเสียใจยึดถือโยงเอาไว้ ไม่มี หมด ไม่มีอะไรเลย มีเฉพาะแต่ลักษณะของรูปเดียวปรากฏ และมีลักษณะของนามเดียวปรากฏ จะรู้ลึกอย่างไร

จะตกใจไหม หมดเลย ตัวตนไม่มี ทำทางไม่มี เสียใจที่เคยยึดถือนามอื่นรูปอื่นในขณะนั้นไม่มี ไม่ปรากฏเลย มีแต่เฉพาะลักษณะของรูปเดียวเท่านั้น ซึ่งเลือกไม่ได้ด้วย จะเป็นอ่อนก็เป็นอ่อนที่ปรากฏ ไม่ได้กังวลห่วงใยถึงรูปอื่นนามอื่นเลย ในขณะนั้นปัญญาสมบูรณ์คมกล้าที่จะรู้ว่า เป็นแต่เพียงรูปธรรม เป็นแต่เพียงนามธรรมหรือเปล่า

แต่ถ้าปัญญาไม่สมบูรณ์ ไม่รู้ว่าเป็นเพียงนามธรรม เพียงรูปธรรมเท่านั้น โลกอื่นไม่มี ที่จะมาต่อ มาเชื่อม มาโยง มายึด มาถือ ให้เป็นเสียใจได้เลย ถ้าปัญญาไม่คมกล้าที่จะประจักษ์จริง ๆ ว่า ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของนามธรรม ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของรูปธรรม ถ้าไม่รู้อย่างนี้ จะหวั่นไหวทันที จะสงสัยทันทีว่าจะทำอย่างไร

เพราะฉะนั้น ไม่ต้องถึงอุทฺทปฺพญาณ เพียงนามรูปปริจฺเจทญาณเท่านั้น ไม่ต้องไปถึงการที่จะประจักษ์ลักษณะที่เกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมเลย

เพียงปัญญาที่จะประจักษ์ว่า ลักษณะที่ปรากฏเพียงลักษณะเดียวที่เป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ ไม่มีลักษณะอื่นรวมปนอยู่ด้วยเลยในที่นั้น ห้วนไหวใหม่ที่จะรู้อย่างนั้น อาจหาญใหม่ที่จะรู้ในลักษณะของอนัตตาที่ปรากฏเพราะเหตุปัจจัย เพราะเลือกไม่ได้

ถ้าขณะนั้นมีแต่ก่อนที่ปรากฏ ก็เพียงก่อนที่ปรากฏ มีคตินึกที่เป็นนามธรรม ปรากฏ ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมที่คตินึก แต่เมื่อยังสงสัย ยังห้วนไหว มีความไม่รู้ จึงมีคำถามว่า แล้วจะทำอย่างไร

ลองน้อมนึกไปถึงขณะนั้นจริง ๆ ว่า มีความสงสัยในลักษณะของนามธรรม มีความสงสัยในลักษณะของรูปธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นบ้างไหม มีความต้องการนาม อื่นรูปอื่นในขณะนั้นบ้างไหม

อีกประการหนึ่ง โดยมากท่านไม่ทราบว่า ที่ท่านผสมวิธีปฏิบัติต่าง ๆ นั้น เป็น เพราะอะไร

ซึ่งความจริงแล้ว เป็นเพราะว่า ท่านไม่รู้ลักษณะของตัณหา ความต้องการ ที่เปลี่ยนจากรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปพะ มาเป็นความต้องการผลของการปฏิบัติ ท่านจึงได้พยายามผสมวิธีต่าง ๆ เพราะเข้าใจว่า เมื่อผสมแล้วจะทำให้บรรลุผลเร็วขึ้น

ท่านไม่ทราบว่า การเอาอย่างอื่นมาผสมนั้น จะปิดกั้นไม่ให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้ทันทีที่ลักษณะของรูป ที่ลักษณะของนามที่กำลังปรากฏ เช่น การที่ท่านเอารูปรวมมานึกเป็นทำเป็นทางและเข้าใจว่า ท่านละคลายการยึดถือในตัวตน เพราะรู้ว่าเป็นรูป ในขณะนั้น จะกั้นไม่ให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้จริง ๆ ตรงลักษณะของแต่ละรูปที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งมีหลายลักษณะต่าง ๆ กัน ปรากฏเกิดขึ้น และดับไป

๓๖๗

จดหมายฉบับนี้มาจาก วัดป่ามรรคาชัย ตำบลเขาสวนกวาง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๓ สิงหาคม ๒๕๖๖

เจริญพร คุณโยมสุจินต์ บริหารวนเขตต์

ด้วยอาตมาพยายามติดตามฟังรายการบรรยายธรรมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทุก ๆ รายการ ทุกอาจารย์ และมีความเลื่อมใสทุกอาจารย์ ทุกรายการ แต่ทั้งเลื่อมใสด้วย อัจฉรย์ด้วย ก็คือ รายการบรรยายธรรมเรื่องการเจริญวิปัสสนากรรมฐานของท่านคุณโยม อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่ว่าเลื่อมใสและอัจฉรย์ คือว่า เลื่อมใสและอัจฉรย์ในสติและกำลังใจของท่าน เพราะว่าการบรรยายธรรมของท่านคุณโยมนี้นับว่ามีการผจญภัยอย่างหนักบ่อย ๆ มีบุคคลผู้โจมตีบ่อย ๆ น่าจะเพลอและหวั่นไหวแสดงอาการขึ้นลง แต่ไม่ปรากฏเลยก็ว่าได้ ยังพยายามบรรยายธรรม แก่ไขปลอบโยนท่านให้ใจอ่อน

อาตมาเลื่อมใสและอัจฉรย์มากในเรื่องสติและกำลังใจของท่านคุณโยม เลื่อมใสและอัจฉรย์จริง ๆ ไม่รู้ว่าท่านได้ฝึกหัดอบรมมาจากใคร อาตมาฟังคำบรรยายธรรมของท่านทุกเข้าคำ ก็ไม่เคยได้ยินว่าอ้างอิงเอาใครเป็นครูอาจารย์ นอกจากจะอ้างอิงเอาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีเลย คนเราอันความรู้ปฏิภาณ ไหวหรานั้นก็พอมีได้ ส่วนว่าสติและกำลังใจนี้สำคัญมาก เพราะว่าท่านคุณโยมบรรยายธรรมอยู่นั้น ถึงจะมีบุคคลบางคนทำการกระทบกระทั่งเพื่อทดสอบความจริงและผล ก็ไม่เคยได้ยินว่าแสดงอาการ เว้นแต่เวลากลับถึงบ้าน บอกไม่ถูก

สุดท้ายนี้ ขอให้คุณโยม สุจินต์ บริหารวนเขตต์ จงเจริญ และได้ชัยชนะในการเผยแพร่พระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ

ส. ดิฉันขอกราบนมัสการในเมตตาจิตของพระคุณเจ้าเป็นอย่างสูง และขอเรียนให้ทราบด้วยว่า ถ้าเป็นเรื่องธรรม เป็นความไม่เข้าใจจริง ๆ ในธรรมของท่านแล้ว ไม่โกรธแน่ แต่ถ้าเป็นอกุศลเจตนาในเรื่องอื่น ในทางอื่นที่น่ารังเกียจ ก็ย่อมจะโกรธ เป็นธรรมดา แต่เวลาที่โกรธแล้ว ก็แล้วไป เพราะไม่สนใจในเรื่องอกุศลอย่างนั้นด้วย และต้องเรียนขออภัยท่านผู้ฟังด้วย ที่ต้องชี้แจงในเรื่องส่วนตัว

สำหรับข้อความที่ท่านเขียนมาว่า ไม่รู้ว่าท่านได้ฝึกหัดอบรมมาจากใคร อาตมาฟังคำบรรยายของท่านทุกเช้าค่ำ ก็ไม่เคยได้ยินว่าอ้างอิงเอาใครเป็นครูอาจารย์ นอกจากจะอ้างอิงเอาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีเลย

ขอเรียนให้ทราบถึงเรื่องการศึกษารวมว่า ดิฉันเริ่มศึกษาพระอภิธรรมเมื่อครั้งที่ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยเปิดการบรรยายพระอภิธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก ขณะนั้นมี ท่านอาจารย์หลายท่านที่เดียว เช่น อาจารย์แนบ มหาวีรานนท์ อาจารย์บุญมี เมธางกูร อาจารย์คุณพระชาญบรรณกิจ อาจารย์คุณหญิงระเบียบ สุนทรลิขิต

แต่ส่วนใหญ่ได้ศึกษาจากท่านอาจารย์แนบ มหาวีรานนท์ ซึ่งก็เป็นพระคุณอย่างสูงของท่าน ที่ช่วยให้ดิฉันได้เข้าใจปรมัตถธรรมโดยละเอียด และได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมตลอดมา พร้อมทั้งการปฏิบัติธรรมด้วย ไม่ใช่เพียงเมื่อศึกษาจากครูอาจารย์ ท่านหนึ่งท่านใดและยุติ แต่จะต้องศึกษาค้นคว้าเพื่อสอบทานเทียบเคียงว่า ตรงต่อพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้อย่างไรหรือไม่ด้วย ไม่ใช่ว่า เมื่อเข้าใจคลาดเคลื่อน ก็ยึดมั่นถือมั่นในข้อปฏิบัตินั้น และเข้าใจเอาเองว่าเป็นปัญญาที่ถูกต้องแล้ว ซึ่งไม่ตรงต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ขออ่านจดหมายอีกฉบับหนึ่ง

เขียนที่วัดเกาะ ตำบลบางพลัด อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๖

เจริญพร อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์

อาตมาภาพได้ฟังคำบรรยายแนวทางเจริญสติปัฏฐานของอาจารย์ เช่น เมื่อมีการสัมผัสทางอายตนะ เช่น ตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น ก็ให้รู้ชัดว่า อะไรเป็นนาม

อะไรเป็นรูป บางทีฟังและให้นึกเข้าใจที่อาจารย์ปฏิเสธความเห็นของผู้อื่นไปแล้ว แต่
ก็มาปฏิเสธถ้อยคำของตัวเองเข้าด้วย หรือบางทีแก้ปัญหาไปแล้ว แต่ตัวเองก็ต้องล้ม
หายต้องลงไปด้วย โดยไม่ต้องรอให้ใครมาเบียดเบียน แบบตะเองล้มเอง คิด ๆ ดูก็
น่าขำ เช่น บางคนพูดว่า การเจริญสติปัฏฐาน ต้องเป็นผู้มีความสงบ อาจารย์ก็ว่า
ไม่ใช่ ๆ ไม่ต้องก็เจริญได้ แต่ตัวเองก็เอาคำว่ารู้ชัดมาใช้ ซึ่งเป็นพระดำรัสของ
พระพุทธเจ้า สำหรับพระองค์ย่อมจะใช้ได้ เพราะรู้ต้นสายปลายเหตุ ส่วนเราไม่รู้แล้ว
นำมาใช้ ยาก รู้ชัดนี้เกิดจากการเจริญธรรม ที่ต้องใช้มนสิการมาก ๆ เช่น อานาปาน
บรรพ หรือจิตสิกขาอื่น ๆ เมื่อมีมนสิการมาก ๆ การจดจำก็แม่นยำ วิญญูญาณจึงรู้ชัด

เมื่อใครเอาธรรมแนวเดียวกันมาพูด เราก็ปฏิเสธเขาให้วุ่นไปหมด การ
แก้ปัญหาวันนั้น มีผู้จดหมายมาถามในข้อที่พระศาสดาตรัสถึงอาตาปีว่า การเจริญ
สติปัฏฐานคงจะต้องใช้ความเพียรใช่ไหม อาจารย์ตอบว่า ไม่ต้องใช้ ก็คนที่ฟังธรรม
ของพระพุทธเจ้าได้สำเร็จมีถมไป ไม่เห็นจะต้องไปใช้ความเพียรกันที่ไหน การที่
อาจารย์พูดเช่นนี้ อาตาปีที่พระศาสดาทรงตรัสไว้นั้น ก็เป็นของว่างเปล่า ไม่มี
ประโยชน์

อาจารย์ขอบพูดได้แย้งคำสอนของพระพุทธเจ้าเสมอ เรื่อง ๆ แม้ด้วยเรื่อง
สัจจะ ไม่รู้ว่ามีความรู้เหนือกว่าพระพุทธเจ้าเสียตั้งแต่เมื่อไร สิ่งทีพระองค์ตรัสออกมา
นั้นล้วนเป็นสิ่งที่มีความดีทั้งสิ้น เราทำได้แค่ไหนก็เอาแค่นั้น รู้หรือเปล่าว่าคำพูดเหล่านี้
เป็นการเบียดเบียนพระปัญญาคุณของพระตถาคตเจ้า คิดดูให้ดีนะ ทุกข์มีการ
เบียดเบียนเป็นลักษณะ แล้วอาจารย์รู้อย่างไรเล่าว่า คนที่ฟังธรรมสำเร็จได้โดยไม่ต้อง
ใช้ความเพียร

ทุกคนก็ต้องดำเนินไปในทางมรรค ๘ สัมมาวายามะเป็นสิ่งที่มีความดี ท่านผู้รู้
เรียกบริวาร เพราะมีเครื่องใช้ไม่สอยมาก มรรค ๘ จะขาดตกบกพร่องหรือกำกวมสิ่งใด
ก็สามารถแก้ไขให้เหมาะสมได้ดี เหมือนนายช่างปรุเรือคนผู้ฉลาดสามารถจะตกแต่งตัว
ไม้ให้เป็นเครื่องปรุเรือได้ด้วยเครื่องมือของเขา ตรงไหนควรบากก็บาก ตรงไหนควร
บั่นก็บั่น จนสามารถประกอบเป็นเรือได้ และทำไมเล่าคนที่จะได้สำเร็จจะต้อง

ประกอบความเพียรเป็นปี ๆ ทุกรายไปเสียหรือ ผู้ที่มีอินทรีย์แก่กล้า ฉลาด มีอุบายดี รู้จักเลือกถือเอา ประกอบความเพียร ไม่ช้าก็ได้สำเร็จ

พระภิกษุสิทธิกาโร

ส. สำหรับจดหมายฉบับนี้ ขอกราบเรียนนมัสการถวายเพียงย่อ ๆ เช่น ความหมายของคำว่า รู้ชัด ไม่ได้ปฏิเสธคำว่ารู้เลย

รู้ ความรู้มีหลายชั้นมาก ความรู้ชั้นการฟัง ไม่ชัดไม่เหมือนขณะที่อบรมเจริญ สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามที่ได้ศึกษา ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติ ตามความเป็นจริง

เมื่อเกิดความรู้ชัดแล้ว จึงประจักษ์ว่า สภาพธรรมทั้งหมดไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมทางตา หรือรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นั้นเป็นลักษณะอาการของปัญญาที่รู้ชัด ไม่ได้พูดถึงสมาธิ ความสงบ และไม่รู้อะไร

ซึ่งทั้งหมดเท่าที่บรรยายมานี้ ก็เพื่อที่จะเกื้อกูลให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณา สอบทาน เทียบเคียง สังเกตว่า เป็นปัญญาที่รู้ชัดหรือเปล่า ขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้โผฏฐัพพะ กำลังคิดนึก กำลังเป็นสุข กำลังเป็นทุกข์ต่าง ๆ ตลอดเวลาในวันหนึ่ง ๆ เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และปัญญาที่รู้ชัดแล้วหรือยัง เพราะฉะนั้น เท่าที่ได้บรรยายทั้งหมด เพื่อเกื้อกูลให้ถึงความรู้ชัด ไม่ใช่เป็นความสงบและไม่รู้

สำหรับข้อความตอนท้ายที่ว่า ทำไมเล่าคนที่จะได้สำเร็จต้องประกอบความเพียรเป็นปี ๆ ทุกรายไปเสียหรือ ผู้ที่มีอินทรีย์แก่กล้า ฉลาด มีอุบายดี รู้จักเลือกถือเอา ประกอบความเพียร ไม่ช้าก็ได้สำเร็จ

คงจะเป็นปัญหาที่ว่า การบรรยายเรื่องการอบรมเจริญปัญญานี้ ดูเหมือนซ้ำเหลือเกิน ที่จะทำให้ท่านผู้ฟังได้อบรมจนกระทั่งปัญญาคมกล้า รู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ตามความเป็นจริง ก็คือ ขณะนี้นามธรรมเกิดดับอย่างรวดเร็ว รูปธรรมเกิดดับอย่างรวดเร็ว ไม่มีใครสามารถที่จะไปทำให้ช้าลง แต่การประจักษ์สภาพธรรมตามความเป็นจริง รูปธรรมนามธรรมเกิดดับเร็วอย่างไร การประจักษ์ ก็ต้องประจักษ์ตรงตามความเป็นจริงอย่างนั้น ซึ่งแล้วแต่ว่าปัญญาของท่านนั้น คมกล้าที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดดับสืบทอดกันอย่างละเอียดมากน้อยแค่ไหน นั่นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ได้สะสมอบรมมา

และการที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะรู้เร็ว ก็เป็นเรื่องที่ควรอนุโมทนาอย่างยิ่ง แต่ต้องเป็นความจริง ๆ ซึ่งถ้าขณะนี้ท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมชั่วขณะที่ฟัง ก็ขออนุโมทนาอย่างยิ่ง แต่เรื่องที่จะรู้เร็วหรือรู้ช้า เป็นเรื่องที่แล้วแต่การสะสมอบรมมาในเหตุ คือ การที่ปัญญาจะรู้ชัดได้นั้น สติจะต้องระลึก รู้ลักษณะของนามธรรม ตรงลักษณะของนามธรรมแต่ละลักษณะ สติจะต้องระลึก รู้ลักษณะของรูปธรรม ตรงลักษณะของรูปธรรมแต่ละลักษณะ จนกระทั่งมีความรู้ขึ้นขึ้น ละคลายมากขึ้น จึงสามารถที่จะประจักษ์สภาพความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น ถ้าใครจะรู้เร็ว ก็เพราะว่าได้เคยสะสมอบรมเหตุมามากจนกระทั่ง แม้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมสั้น ๆ บุคคลนั้นก็สมารถจะแทงตลอดประจักษ์แจ้งในความเกิดดับ ความไม่เที่ยง ความไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคลของสภาพธรรม รู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นพระอริยเจ้าได้ แต่ต้องเป็นความจริง ไม่ใช่เห็นว่าปฏิบัติกันมานานแล้ว แต่ยังไม่ถึงแก่นามรูปปริจเฉทญาณ ก็เกิดความท้อถอยขึ้น

ในคราวก่อน มีท่านที่กล่าวว่า ดิฉันพยายามที่จะดึงท่านผู้ฟังให้ไปถึงอุท্থัพพญาณ แต่ความจริงแล้ว ไม่เคยกล่าวว่า ให้ท่านผู้ฟังข้ามการระลึก รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนความรู้เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ขัดเกลาคำว่าไม่รู้ ละคลายความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จนปัญญาถึงความสมบูรณ์ของวิปัสสนาญาณแต่ละขั้น และไม่ใช่ให้ท่านข้ามการที่จะอบรมเจริญปัญญาให้ถึง

นามรูปปริจเฉทญาณ ปัจจัยปริคหญาณ สัมมสนญาณ แต่ให้ไปถึงอุทฺตัพพญาณเลย

ไม่ต้องไปถึงอุทฺตัพพญาณ เพียงนามรูปปริจเฉทญาณเท่านั้น จะห้วนไหวไหม ถ้ามีแต่เฉพาะลักษณะของรูปธรรมเพียงลักษณะเดียวเท่านั้นปรากฏ ยังไม่ต้องประจักษ์แจ้งถึงความเกิดขึ้นและดับไปของรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งความจริงก็เกิดขึ้นและดับไป แต่เพราะว่าปัญญายังไม่สมบูรณ์ ยังไม่มโนสการในการเกิดขึ้นและดับไปของนามนั้นของรูปนั้น เพียงแต่มนสิการในสภาพที่เป็นธาตุ ที่เป็นนามธรรม ที่เป็นรูปธรรม โดยสภาพความเป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงเฉพาะลักษณะของรูปที่ปรากฏ เฉพาะลักษณะของนามที่ปรากฏ ไม่มีตัวตนที่จะไปบังคับบัญชา ไม่มีตัวตนที่จะไปเลือก ไม่มีตัวตนที่จะไปพยายามให้นามอื่นรูปอื่นปรากฏ เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังควรที่จะได้ทราบความหมายของคำว่ารู้ชัดด้วย

อีกประการหนึ่ง ท่านผู้ฟังที่จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ท่านจะตื่นตื่นไหม ถ้าสติเกิดเวลานี้ ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ตามปกติ ธรรมดา และท่านจะห้วนไหวไหม เวลาที่สติหมดไป ดับไป

ถ้าปรากฏว่า ท่านยังตื่นตื่นเวลาที่สติเกิด ก็ยังไม่ใช้ปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เพราะว่าความเป็นตัวตนแทรก ทำให้ห้วนไหว ไม่รู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมทั้งนั้น ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ หรือแม้แต่ความห้วนไหวนั้น ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ที่ปรากฏ ก็เป็นแต่เพียงลักษณะของรูปธรรมเท่านั้น ความรู้ชัดจะต้องเพิ่มขึ้น ละคลายความตื่นตื่นขณะที่สติเกิด ละคลายความห้วนไหวในขณะที่สติหมดไป

เรื่องของความรู้ชัด ไม่ได้หมายความว่าความสงบ เพราะใช้พยัญชนะว่ารู้ชัด

สำหรับข้อความในจดหมายที่ว่า วันนั้นมีผู้จดหมายมาถามในข้อที่พระศาสดาตรัสถึงอาตปปีว่า การเจริญสติปัฏฐานคงจะต้องใช้ความเพียรใช้ไหม อาจารย์ตอบว่า ไม่ต้องใช้ เพราะคนที่ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าได้สำเร็จมีถมไป ไม่เห็นว่าจะต้องไปใช้

ความเพียรกันที่ไหน การที่อาจารย์พูดเช่นนี้ อาตมาปีที่พระศาสดาทรงตรัสไว้ นั่น ก็เป็นของว่างเปล่า ไม่มีประโยชน์ อาจารย์ชอบพูดได้แย่งคำสอนของพระพุทธเจ้าเสมอเนือง ๆ

เวลาคิดถึงความหมายของความเพียร ท่านคงคิดว่า ต้องไปเพียรทำสิ่งที่ไม่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน แต่ขอให้คิดถึงผู้ที่ตรัสรู้หรือยัสัจธรรมในขณะที่ได้ฟังธรรม โดยที่ไม่ได้ไปสู่ที่หนึ่งที่ใดเลย ให้ทราบว่า ในขณะนั้นท่านเหล่านั้นมีความเพียรหรือเปล่า เพราะว่าขณะใดที่สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นวิริยะเจตสิกเกิดร่วมกับสัมมาสติ จึงเป็นสัมมาวายาโม

วิริยะเจตสิกจะเกิดร่วมกับกุศลจิตก็ได้ อกุศลจิตก็ได้ ถ้าใครมีโลภะ ต้องการมาก ๆ ก็เพียรที่จะให้ได้สิ่งนั้นมา นั่นเป็นวิริยะเจตสิกที่เกิดร่วมกับจิตที่เป็นโลภมุลจิต ไม่ใช่กุศลจิต ไม่ใช่สัมมาวายาโม ไม่ใช่เป็นการเจริญมรรคมีองค์ ๘

ท่านที่ศึกษาพระอภิธรรมจะทราบว่า วิริยะเจตสิกเกิดกับจิตที่ดวง เพราะฉะนั้น วิริยะเจตสิกที่เกิดร่วมกับสัมมาสติ ที่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้น เป็นสัมมาวายาโม ในมรรคมีองค์ ๘ ไม่ใช่ว่าไม่มีความเพียร ไม่ใช่ว่าจะตรัสรู้หรือยัสัจธรรมได้โดยไม่มีสัมมาวายาโม ไม่ได้กล่าวอย่างนี้เลย

๓๖๘

ถ. ขับริยณต์ จะเจริญสติปัฏฐานได้ไหมครับ

ส. พระอริยเจ้าหมดความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้งปวง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่ถ้าบุคคลใดยังสงสัยหรือยังคิดว่าไม่ได้ ก็เพราะว่ายังไม่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้ามีผู้หนึ่งผู้ใดสงสัยว่า ขณะที่ขับริยณต์นี้เจริญสติปัฏฐานได้ไหม แสดงว่าบุคคลนั้นไม่รู้ลักษณะของสติ ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริง แม้แต่ขณะที่ขับริยณต์ก็พูดคุยนั่นได้ แล้วทำไมสติจะเกิดระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นไม่ได้

ท่านที่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติและขับริยณต์ทุกท่าน ไม่มีข้อสงสัยในเรื่องนี้เลย เหมือนปกติธรรมดาทุกอย่าง ตั้งแต่เริ่มเปิดประตูรถ คนที่จะขับริยณต์กับคนที่ไม่ขับริยณต์มีอะไรที่ต่างกัน ถ้าสติระลึกถึงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น หรือทางกาย แม้คนที่ไม่ได้ขับริยณต์เปิดประตู สติเกิดได้ คนขับริยณต์เปิดประตู สติก็เกิดได้ เมื่อนั่งลงไปแล้ว คนที่ไม่ได้ขับริยณต์ ก็ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้นได้ แล้วทำไมคนที่ขับริยณต์จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้นไม่ได้ เพราะว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น เวลาติดเครื่อง กับคนที่ไม่ได้ขับริยณต์ แต่เอื้อมมือไปจับสิ่งหนึ่งสิ่งใด มีอะไรที่ต่างกันที่สติจะระลึกถึงไม่ได้

เวลาที่เหยียบคลัช เข้าเกียร์ เร่งน้ำมัน สติก็ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริงได้ แม้คนที่ไม่ได้ขับริยณต์ เหยียดเท้า เหยียดมือ หรือทำอะไรก็ได้ สติก็ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริงได้ แต่ถ้าท่านไม่ใช่ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านกลัวที่จะระลึกถึงลักษณะของ

สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น เพราะเข้าใจผิดคิดว่า สติไม่สามารถที่จะเกิดขึ้น ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้นได้

แต่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ อาจหาญ ร่าเริง ที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดแล้วจึงปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง ไม่มีอะไรที่จะไปกั้นเลยว่า นามนี้รู้ไม่ได้ หรือรูปนี้รู้ไม่ได้ เพราะว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นทางตาในขณะนี้ ก็ระลึกได้ รู้ได้ จะนั่งที่ไหน จะขบรถยนต์ หรือไม่ขบรถยนต์ สติก็เกิดขึ้นระลึกได้ อย่าตื่นเต้น อย่าหวั่นไหว เพราะถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว แสดงว่าท่านไม่ได้เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติระลึกถึงนามธรรมและรูปธรรมที่จะต้องรู้นั้น เป็นนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ที่ปรากฏตามความเป็นจริงอย่างนี้เอง ไม่ใช่นามธรรมอื่น รูปธรรมอื่นเลย

ทางตาในขณะนี้ ปกติอย่างนี้ ระลึกได้ รู้ได้ ทางหูในขณะนี้ รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางหูว่า เป็นแต่เพียงเสียง เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏ และขณะที่เสียงกำลังปรากฏนั้น ก็เป็นสภาพรู้ที่กำลังรู้เสียง ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ตามปกติตามธรรมดาทุกอย่าง มิฉะนั้นแล้ว บางคนจะเกิดตื่นเต้นที่สติเกิดแล้ว ผิดปกติไปแล้ว ขณะนั้น ด้วยความดีใจ ยึดมั่นในตัวตน เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิดขึ้นนิดหนึ่ง ตัวตนก็แทรก ดีใจ บางคนก็มีความจดจ้องจะทำทันที ซึ่งการที่เป็นอย่างนั้น แสดงว่าปัญญายังไม่ได้อบรมจนกระทั่งรู้ทั่วจริง ๆ ว่า แม้แต่ความตื่นเต้น แม้แต่ความหวั่นไหว นั้น ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมที่เกิดขึ้น และก็ดับไป

ถ้ารู้อย่างนี้ จะทำให้เป็นปกติยิ่งขึ้น สติมีกำลังพอที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยไม่ตื่นเต้น โดยไม่หวั่นไหว จึงจะละคลายการยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ ต้องเป็นปกติจริง ๆ และไม่ว่าจะเป็นนามใดรูปใด ระลึกได้ทั้งนั้น อย่าตกใจ อย่าตื่นเต้น หรือว่าอย่าหวั่นไหวที่จะไม่ระลึก

ต่อไปเป็นจดหมายฉบับที่ ๓

๗ สิงหาคม ๒๕๑๖

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ ที่เคารพ

ด้วยผมได้ฟังอาจารย์บรรยายธรรมมาประมาณ ๒ ปีเศษ ยังไม่เข้าใจดี ยังมีข้อข้องใจอยู่มาก เพราะผมได้ยันท่านอาจารย์พูดว่า การเจริญสตินั้น ไม่มีเจตนาและความหวัง หรือความต้องการแต่อย่างใด

ฉะนั้น ผมขอถามว่า ถ้าไม่มีความหวัง หรือความต้องการแล้ว จะเจริญสติเพื่ออะไร เพราะคนที่ยังมีกิเลสอยู่ ก็ต้องมีความหวังเป็นธรรมดา ถ้าไม่มีความหวัง หรือความต้องการแล้ว คงไม่มีคนฟัง และมาฟังอาจารย์กันมาก ที่ฟัง และมาฟังก็เพราะยังมีความต้องการอยู่ ฉะนั้น ขอให้อาจารย์อธิบายให้แจ่มแจ้งที่เถอะครับ

และอีกนัยหนึ่ง อาจารย์เคยพูดเสมอว่า การเจริญสติปัฏฐานนั้น ไม่จำกัดสถานที่ แม้ในโรงมหรสพ หรือขับรถ ขับเรือ ก็เจริญสติได้ แต่ผิดกันกับสำนักปฏิบัติ เพราะอาจารย์พูดว่า การไปเข้าวิปัสสนาตามสำนักนั้น เป็นอัตตา ตัวตน เป็นการบังคับ ไม่สามารถบรรลุผลได้

อันผมเห็นว่า คำพูดของอาจารย์ค้านกันเอง เพราะพูดว่า การเจริญสติไม่จำกัดสถานที่ แต่การไปสำนักปฏิบัติ นั้น ก็ไปเพื่อการศึกษาและอบรมจิตนั่นเอง เพื่อให้จิตสงบจากอารมณ์ภายนอก และพิจารณาภายในกายนั้นแหละ เพื่อให้สติและปัญญาเห็นตามความเป็นจริงว่า กายก็สักแต่ว่ากาย ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และเป็นของปฏิภูล น่าเบื่อหน่าย ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เห็นตามเป็นจริง ตามที่ได้เรียนมา และพิจารณาภายในกายอยู่นั้น เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม ก็รวมอยู่ที่นั่นด้วย เพราะการพิจารณาสติปัฏฐานทั้ง ๔ ภายในนั้น ไม่ใช่เอาตาหู ฟัง แม้ นั่งหลับตาพิจารณาอยู่นั้น สติปัฏฐาน ๔ ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งจะเกิดขึ้นในที่นั้น แล้วแต่สติจะระลึกได้ สัมปชัญญะจะรู้ทันกับสภาวะธรรมนั้น แต่ขณะที่สติระลึกได้ สัมปชัญญะรู้ทัน ในขณะที่นั้นเจตนาไม่มี ไม่มีบุพเจตนาเบื้องต้นเป็นปัจจัย

นี่เป็นความเห็นของผมเอง ผิดถูกอย่างไร ให้ท่านอาจารย์แก้ไขให้ผมด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพราะผมเคยได้ฟังคำโบราณท่านกล่าวว่า ผิดแล้วช่วยกันแก้

แยแล้วให้ช่วยกันทำ ฉะนั้น ผมจึงขอให้ท่านอาจารย์ช่วยอธิบายให้ผมสัก ๒-๓ ครั้ง เพราะบางทีผมก็ไม่ได้อยู่ฟัง บางครั้งคลื่นก็รบกวน ฟังไม่ได้เรื่องเลย

สุดท้ายนี้ ขอให้อาจารย์สรุปเรื่องสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เข้ากับการเจริญสติปัฏฐานตามปกติ อย่าให้ขัดแย้งกัน

จากผม ผู้สงสัยจังหวัดเพชรบูรณ์

ส. สำหรับจดหมายฉบับนี้ จะขอกล่าวถึงข้อความที่ท่านเขียนมา ๒ ตอน คือ ตอนแรกท่านกล่าวว่า อันผมเห็นว่า คำพูดของอาจารย์ค้านกันเอง เพราะพูดว่าการเจริญสติไม่จำกัดสถานที่

ท่านกล่าวว่า ดิฉันพูดค้านกันเอง

การเจริญสติปัฏฐานนั้น คือ เป็นผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ระลึกรู้ลักษณะของกาย ของเวทนา ของจิต ของธรรม ที่เกิดขึ้นตามปกติเพราะเหตุปัจจัย ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังเป็นผู้ที่มีปกติจริง ๆ ทำไมจะต้องมีสำนักปฏิบัติ ในเมื่อท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่ว่าท่านจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน จะพูด จะนิ่ง จะคิด อยู่ที่นี่ ท่านก็เป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ถ้าท่านเข้าใจความหมายและท่านปฏิบัติถูก ไม่ว่าท่านจะไปสู่สถานที่ใด สติก็เกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เป็นปกติจริง ๆ ตามปกติจริง ๆ อย่างนี้แล้ว จะต้องต้องมีชื่อว่าห้องปฏิบัติไหม

และเวลาที่ท่านไปสู่สำนักปฏิบัติ ท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติจริง ๆ หรือเปล่า ท่านพิจารณาเทียบเคียงได้ ชีวิตจริง ๆ ของท่าน ไปหาเพื่อน ไปธุระ นี่เป็นสังสารวัฏ นี่เป็นชีวิตจริง ๆ

เพราะฉะนั้น การเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ไม่ว่าจะยืน จะหัวเราะ จะสนุกสนาน จะโศกเศร้า จะกำลังดูหนัง ดูละคร กำลังทำกิจการงานต่าง ๆ ก็ระลึกรู้ลักษณะของกาย เวทนา จิต ธรรมตามปกติ ซึ่งถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะไม่มีข้อสงสัยเลย และไม่จำเป็นที่จะต้องมีสถานที่หนึ่งสถานที่ใดที่จะชื่อว่าสำนักปฏิบัติ

ท่านกล่าวว่า การไปสำนักปฏิบัตินั้น ไปเพื่อการศึกษาและอบรมจิตนั่นเอง

ซึ่งตามความเป็นจริง การศึกษาด้วยการปฏิบัตินั้น ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีนามธรรม มีรูปธรรม พร้อมทุกขณะที่จะศึกษา การฟังเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นขณะใด ก็เป็นการศึกษาโดยปริยัติในขณะนั้น และการที่สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมขณะใด ก็เป็นการศึกษาลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเพื่อความรู้ชัด เพื่อการประจักษ์แจ้งแทงตลอด โดยที่ไม่ต้องจำกัดสถานที่ ไม่จำกัดเวลาด้วยว่า ท่านจะต้องไปศึกษาที่สำนักปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น เป็นความเข้าใจของท่านว่า ท่านไปเพื่อการศึกษา และอบรมจิต เพื่อให้จิตสงบจากอารมณ์ภายนอก และการพิจารณาภายในกาย ซึ่งกายก็มีทุกหนทุกแห่ง ไม่ต้องเฉพาะที่สำนักปฏิบัติเท่านั้น

ขณะใดก็ตามที่สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ขณะนั้นก็เป็นการพิจารณาภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม และจะต้องเห็นว่า นามธรรมและรูปธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ เสมอกันด้วย โดยไม่จำกัดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ จึงสามารถที่จะอบรมเจริญปัญญาให้คมกล้า ที่จะละคลาย และแทงตลอดสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

ถ้าท่านคิดว่า ท่านจะไปจำกัดสถานที่ และจะไปอบรมปัญญาให้คมกล้า แต่เวลาที่ท่านมีชีวิตดำเนินไปเป็นปกติในสังสารวัฏตามความเป็นจริงของท่าน สติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ท่านก็ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจธรรมได้

ท่านผู้ฟังท่านนี้ ขอให้สรุปเรื่องสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เข้ากับการเจริญสติปัฏฐานตามปกติ อย่าให้ขัดแย้งกัน

ไม่ขัดแย้งกันถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน เพราะว่าบางท่านอาจจะสะสมอบรมการเจริญสมาธิมาแล้ว แต่ขณะนั้นเป็นตัวตนที่เป็นสมาธิ เพราะไม่รู้ว่ามีสติหรือไม่สติของจิตในขณะนั้น ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ท่านยังไม่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ถึงแม้ว่าท่านจะเจริญสมถภาวนาเป็น

สมาธิถึงขั้นฌานจิต ถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานซึ่งเป็นอุปฌานที่สูงที่สุด ท่านก็ยังไม่สามารถที่จะรู้ว่า ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เพราะไม่รู้ว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง สติไม่ได้ระลึกเป็นปกติ

แต่ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานอยู่เสมอ แม้แต่จิตโน้มไปที่จะสงบเป็นสมาธิ สติก็สามารถจะระลึกได้ เพราะว่าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติอยู่เสมอ สติก็จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจนชำนาญ จนแม้จิตโน้มไปที่จะสงบ สติก็จะระลึกได้ว่า ขณะนั้นเป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น แม้ว่าท่านมีความชำนาญที่จะถึงฌานจิตโดยรวดเร็ว สติก็ยังสามารถที่จะระลึกได้ว่า แม้ฌานจิตก็ไม่เที่ยง หรือแม้ว่าท่านเป็นผู้ที่ไม่เคยอบรมสมาธิถึงขั้นฌานจิต เพียงแต่เริ่มสงบ สติก็สามารถที่จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมที่เป็นความสงบแต่ละขั้นที่ต่างกันตามความเป็นจริงว่า ขณะนั้นลักษณะของความสงบแต่ละขั้นนั้น ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมเท่านั้น

ที่จะไม่ขัดกันนี้ มีอยู่โดยประการเดียว คือ เมื่อเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว แล้วแต่อหยาศัย ท่านจะเป็นผู้ที่หนักในทาน หรือในศีล หรือในสมาธิ แต่ทุกท่านไม่ยึดถือว่าทาน ศีล สมาธินั้นเป็นตัวตน เมื่อท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

แต่ถ้าท่านไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านเจริญแต่สมาธิ และจะให้สมาธินั้นเป็นวิปัสสนาญาณ เป็นไปไม่ได้ เพราะไม่ใช่ความรู้ชัด ไม่ใช่สัมมาทิฐิในมรรคมีองค์ ๘

ถ้าท่านเข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่จะต้องอดทนจริง ๆ ที่ว่าอดทนนั้น คือ อดทนที่จะอบรมเจริญเหตุ คือ สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ ตามปกติ จนรู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมแต่ละทางจริง ๆ ข้อสำคัญคือ อย่าเข้าใจผิด อย่าหวังสิ่งอื่นที่ยังไม่ได้ปรากฏในขณะนี้ แต่ไม่ว่าสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จะเป็นอะไรก็ตาม โลภะ โทสะ โมหะ หรือสภาพของกุศลจิตใด ๆ ก็ตามที่กำลังปรากฏ เป็นสิ่งที่สติจะต้องระลึกถึงเฝ้า ๆ บ่อย ๆ จนกระทั่งปัญญาแยก รู้ชัดได้จริง ๆ ว่า เป็นลักษณะของรูปธรรมแต่ละชนิด แต่ละลักษณะ เป็นลักษณะของ

นามธรรมแต่ละชนิด แต่ละลักษณะจริง ๆ ตรงตามตามลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ท่านกล่าวว่า ยากมากที่จะรู้ลักษณะของนามธรรมที่ต่างกันว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมแต่ละชนิดที่ต่างกัน เพราะว่าบางชนิดก็ใกล้เคียงกันมาก ถ้าสติไม่ระลึกรู้ตรงลักษณะนั้นจริง ๆ ก็ยากที่จะแยกให้รู้ว่า เป็นลักษณะของนามธรรมต่างชนิดกัน เช่น เวลาที่เกิดความกรุณาเมื่อเห็นสิ่งที่ควรแก่การสงสาร ควรแก่การที่จะกรุณา แต่ว่าหลังจากนั้น ความรู้สึกเป็นโทมนัส เสียใจ บางทีก็ถึงกับสลดใจ หดหู่ไป ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่า สภาพของความกรุณาเมื่อเห็นสัตว์อื่นกำลังประสบกับความทุกข์ยากเป็นกุศลจิต แต่ว่าเวลาที่ไม่รู้ว่า ถ้าเกิดโทมนัส สภาพของจิตที่โทมนัสไม่ใช่กุศล แต่เป็นโทสมูลจิต เพราะฉะนั้นบางคนที่ยังสงสารคนอื่นจนกระทั่งโทมนัสเสียใจ พอสติเกิดขึ้นระลึกรู้ ก็ปรากฏว่าเป็นโทมนัสเวทนาเสียแล้ว คือ ไม่ระลึกรู้ในขณะที่กำลังเป็นกุศลจิต ที่กำลังกรุณาในบุคคลที่กำลังประสบกับความทุกข์ยาก แต่กว่าสติจะระลึกรู้ ก็ไประลึกรู้ในลักษณะของโทมนัสเวทนา

แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ที่สติจะเริ่มระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมว่าเป็นสภาพที่ต่างกัน ไม่ใช่ประเภทเดียวกัน กุศลธรรมเป็นกุศลธรรม อกุศลธรรมเป็นอกุศลธรรม แต่ว่าติดกัน จนกระทั่งยากที่จะแยกออกได้ ถ้าสติไม่ระลึกรู้ในสภาพของจิตที่ต่างกันจริง ๆ

ด้วยเหตุนี้ในวันหนึ่ง ๆ ทุกท่านก็มีนามธรรมต่างชนิด รูปธรรมต่างชนิดที่เกิดปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นสภาพของรูปแต่ละลักษณะ เป็นสภาพของจิตแต่ละประเภท เป็นสภาพของความรู้สึกแต่ละชนิด ซึ่งถ้าขณะใดสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นบ่อย ๆ เนือง ๆ ก็ย่อมจะยึดถือสภาพธรรมทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

เพราะฉะนั้น หนทางเดียวที่จะรู้ได้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนทั้งนั้น ก็คือ สติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จนกระทั่งเป็นความรู้ชัดจริง ๆ

การเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นการอบรมเจริญปัญญาให้รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เป็นวิปัสสนากาวนา และไม่ใช่ต่างไปเป็นอื่นจากชีวิตปกติประจำวันของแต่ละบุคคล ซึ่งการที่จะละการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลนั้น จะต้องเป็นสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ความวิจิตรของจิต ของสภาพธรรมที่ตนเองสะสมมา ไม่ว่าจะเห็น หรือได้ยิน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ

เพราะฉะนั้น ชีวิตของพุทธบริษัทที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จึงต่างกันไปตามการสะสมของแต่ละบุคคล พุทธบริษัทที่เป็นบรรพชิต ก็อบรมเจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต พุทธบริษัทที่เป็นฆราวาส ก็อบรมเจริญสติปัฏฐานในเพศของฆราวาส

ไม่ใช่ว่าทุกคนจะต้องระลึกรู้ลักษณะของรูปอย่างเดียวกัน หรือว่าของนามอย่างเดียวกัน เป็นกฎเป็นเกณฑ์ อย่างนั้นจะไม่ใช่การที่ปัญญาจะรู้ชัดว่า แม้สติก็เป็นอนัตตา ธรรมทั้งหลายก็เป็นอนัตตา

ด้วยเหตุนี้ แม้ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศของบรรพชิต ก็เจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต ฆราวาสก็เจริญสติปัฏฐานในเพศของฆราวาส ซึ่งจะแลกเปลี่ยนกันก็ไม่ได้ จะให้ฆราวาสไปมีจิตอย่างบรรพชิตก็ไม่ได้ หรือจะให้บรรพชิตมีจิตอย่างฆราวาสก็ไม่ได้ นี่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง

๓๖๙

ขอกล่าวถึงสภาพของจิตใจของผู้ที่เป็นบรรพชิตซึ่งต่างกับฆราวาส ในเรื่องของศีลข้อที่ ๓ ซึ่งสำหรับเพศบรรพชิตกับเพศของฆราวาส ก็ต่างกันตามการสะสม ตามความเป็นจริงที่ทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นบรรพชิต ส่วนบุคคลอื่นก็ยังคงเป็นฆราวาสอยู่ เพราะฉะนั้น ความคิดและจิตใจ ก็ต่างกันไปตามการสะสมด้วย

ข้อความใน **ขุททกนิกาย เภรคาถา เอกนิบาต วรรคที่ ๘ อาตุมเภรคาถา** มีว่า

ท่านพระเถระกล่าวว่า

หน่อไม่มียอดอันงอกงาม เจริญด้วยกิ่งก้านโดยรอบ ย่อมเป็นของที่บุคคลขุดขึ้นได้โดยยาก ฉันทใด เมื่อคุณแม่นำภรรยามาให้แก่ฉันแล้ว ถ้าฉันมีบุตรหรือธิดาขึ้น ก็ยากที่จะถอนตนขึ้นออกบวชได้ ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น ฉันทจะบวชในบัดนี้

นี่เป็นสภาพของจิตจริง ๆ ที่คิดอย่างนั้น ที่สะสมมาที่จะเป็นเพศบรรพชิต ไม่ใช่ด้วยความเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นฆราวาส แต่ต้องไปทำอย่างบรรพชิต จึงจะสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรม ซึ่งถ้าเป็นการเข้าใจผิดอย่างนั้น ไม่สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เป็นชีวิตจริง ๆ ตามปกติได้

เมื่อไม่สามารถที่จะอบรมเจริญสติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เป็นชีวิตจริง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะขัดเกลาการยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังคิดอย่างนี้หรือเปล่า ถ้าไม่คิด ก็เป็นการสะสมของท่านมาที่ในภพนี้ ชาตินี้ ไม่ได้คิดอย่างนี้ แต่ว่าภพก่อน หรือชาติหน้า จะคิดอย่างนี้ได้ไหม ก็ได้ แล้วแต่ที่ท่านจะสะสมมาให้มีปัจจัยพร้อมที่จะเป็นอย่างนี้พร้อมที่จะคิดอย่างนี้ในชาติไหน

เรื่องของกิเลสเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ในชาติก่อน ๆ อาจจะเคยคิดอย่างนี้ แต่ว่าชาตินี้ไม่เป็นบรรพชิตแล้ว เป็นฆราวาสอีกก็ได้ ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่า ตราบใดที่กิเลสยังไม่ดับหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท ก็ย่อมมีการขึ้นลง หวั่นไหวไปตามเหตุตามปัจจัย ในภพหนึ่ง ในชาติหนึ่ง แต่อย่าลืมว่า ถ้าผู้ใดคิดอย่างนี้ หรือว่าในชาตินี้แม้ว่าท่านยังเป็นฆราวาสอยู่ แต่บางครั้ง บางกาล บางโอกาส อาจจะเกิดความคิดอย่างนี้ขึ้น เป็นไปได้ไหม ยังเป็นฆราวาสอยู่ แต่บางครั้ง บางโอกาส บางกาล ก็มีความรู้สึกคล้ายบรรพชิตเกิดขึ้น ถ้าไม่มีการสะสมมาเลยจะไม่มีความคิดอย่างนี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาส ที่จะคิดอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ก็ไม่ตลอดไป ถ้ากิเลสยังไม่ดับหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท คิดได้บางครั้ง บางวัน บางขณะ และกลับไปคิดเป็นอย่างอื่นอีก

เพราะฉะนั้น ใครจะสะสมมาอย่างไร มากน้อยต่างกันอย่างไร ก็เป็นจริงอย่างนั้น ซึ่งแต่ละบุคคล สติจะต้องระลึก รู้ แลกเปลี่ยนกันไม่ได้เลย ถ้าใครจะคิดอย่างนี้ในขณะนั้น สติก็เกิดระลึก รู้ และถ้าเป็นผู้ที่เคยอบรมเจริญสติปัฏฐานมาแล้ว จะทราบได้ทันทีว่า ที่คิดอย่างนี้เพราะเคยขัดเกลากิเลสมาก่อน แต่ถ้าสติไม่เคยเกิด ไม่เคยระลึก รู้ ไม่เคยขัดเกลาเลย ความคิดอย่างนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้

ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมสามารถที่จะรู้ปัจจัยแม่ของความคิดว่า ที่จะคิดอย่างนั้นขึ้นมาได้ ก็เป็นเพราะว่าเคยอบรมการขัดเกลากิเลสมาแล้ว แต่ละท่านเองก็จะทราบได้ว่า ความคิดจริง ๆ ของท่านเป็นอย่างไร คิดอย่างนี้บ้างไหม และต้องทราบด้วยว่า ตราบใดที่กิเลสยังไม่ดับหมดเป็นสมุจเฉท ความคิดอย่างนี้เป็นแต่เพียงบางชาติ บางภพ หรือว่าบางครั้ง บางกาลเท่านั้น ต่อเมื่อใดที่กิเลสดับเป็นสมุจเฉทเป็นขั้น ๆ ความคิดก็ต้องเป็นไปตามปัจจัยที่ได้ดับกิเลสแล้วด้วย

สำหรับผู้ที่ยังติดในกาม ไม่เห็นโทษของกาม แต่ถึงกระนั้นบางท่านก็ใคร่ที่จะรู้ว่าอะไรเป็นเหตุของทุกข์ ทั้ง ๆ ที่มีทุกข์อยู่แต่ไม่รู้ ก็ได้ไปกราบทูลถามพระผู้มีพระภาค ซึ่งข้อความใน **สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค คันธภกสูตร** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อรุณเวทกัปปะ นิคมของมัลลกะษัตริย์ ในมัลลรัฐ ครั้นนั้น นายบ้านนามว่า คันธกะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ข้าพระองค์เถิด

ไม่ทราบท่านผู้ฟังสนใจใคร่รู้อย่างนี้บ้างไหม คือ ใครที่จะทราบว่าอะไรเป็นเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายคามณี ก็เราพึงปรารถนาอดีตกาล แสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่านว่า ในอดีตกาลได้มีแล้วอย่างนี้ ความสงสัย ความเคลือบแคลงในข้อนั้นจะพึงมีแก่ท่าน ถ้าเราปรารถนาอนาคตกาล แสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่านว่า ในอนาคตกาลจักมีอย่างนี้ แม้ในข้อนั้น ความสงสัย ความเคลือบแคลงจะพึงมีแก่ท่าน

เป็นวิธีที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงให้เห็นว่า ถ้าพระองค์ตรัสถึงอดีต ผู้นั้นจะไม่หมดความสงสัย ถ้าตรัสถึงอนาคต ผู้นั้นก็หมดความเคลือบแคลงสงสัย เพราะฉะนั้น ควรจะกล่าวถึงปัจจุบันที่กำลังปรากฏอยู่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อนึ่งเล่า เรานั่งอยู่ ณ ที่นี้แหละ จะแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่าน ซึ่งนั่งอยู่ที่นี่เหมือนกัน ท่านจงฟังคำนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ไม่มีอะไรจะพิสูจน์ได้ดีเท่ากับปัจจุบันที่กำลังปรากฏ

นายคันธภกคามณีทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสนี้ว่า

ดูกร นายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พึงเกิดขึ้นนี้แก่ท่าน เพราะหม่อมมนุษย์ในอุรเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน มีแก่ท่านหรือ

ซึ่งถ้าท่านที่นี่ จะเปลี่ยนจากหมู่มนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมมาเป็นใน กรุงเทพมหานคร หรือว่าจังหวัดหนึ่งจังหวัดใดที่ท่านอยู่ก็ตาม ท่านก็คงจะตอบคำถามนี้ เช่นเดียวกับนายคันธภกคามณี

นายบ้านคันธภกะ กราบทูลว่า

มีอยู่พระเจ้าข้า ที่ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พึงเกิดมีแก่ข้าพระองค์ เพราะหมู่มนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายคามณี ก็ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ไม่พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหมู่มนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน มีอยู่แก่ท่านหรือ

นายคามณีกราบทูลว่า

มีอยู่พระเจ้าข้า ที่ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ไม่พึงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะหมู่มนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน

จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศีลทั้งนั้น ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดล่วงศีล กระทำทุจริต ก็ย่อมไม่พ้นจากการถูกจองจำบ้าง เสื่อมทรัพย์ ริบทรัพย์ หรือว่าถูกติเตียนในการเป็นผู้ทุศีล เช่นนั้น ซึ่งถ้าบุคคลในนิคมนี้ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน บุคคลใดจะเกิดทุกข์เพราะเหตุใด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พึงเกิดแก่ท่าน เพราะหมู่มนุษย์ชาวอุรุเวลกัปปนิคมบางพวกตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน

ก็หรือว่า อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ไม่เพียงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหมู่มนุษย์ชาวอูเรวกัปนิคม บางพวกตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน

นายคามณีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เพียงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะหมู่มนุษย์ชาวอูเรวกัปนิคมเหล่าใดตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือเพราะถูกติเตียน ก็เพราะข้าพระองค์มีฉันทราคะในหมู่ มนุษย์ชาวอูเรวกัปนิคมเหล่านั้น ส่วนความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ไม่เพียงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะหมู่มนุษย์ชาวอูเรวกัปนิคมเหล่าใดตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน ก็เพราะข้าพระองค์ไม่มีฉันทราคะในหมู่ มนุษย์ชาวอูเรวกัปนิคมเหล่านั้น พระเจ้าข้า

จะเห็นได้ว่า เหมือนกันทุกกาลสมัย ไม่ว่าจะเป็นอดีต หรืออนาคต ก็เช่นเดียวกับปัจจุบัน ซึ่งความทุกข์ทั้งหมดย่อมเนื่องมาจากฉันทราคะ ถ้ามีความผูกพัน มีความรักใคร่ มีความพอใจในบุคคลใดมาก และบุคคลนั้นตาย หรือถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ ถูกติเตียน ท่านก็ย่อมเป็นทุกข์มากน้อยตามฉันทราคะที่ท่านมีต่อ บุคคลเหล่านั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายคามณี ท่านจงนำไปซึ่งทุกข์อันใดด้วยธรรมที่เห็นแล้ว ทราบแล้ว บรรลุแล้ว โดยไม่ประกอบด้วยกาล หยั่งลงแล้ว ทั้งอดีตและอนาคต ทุกข์เป็นอดีต กาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ทุกข์เป็นอนาคตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด จักเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่ง ทุกข์

ในชาตินี้ท่านผู้ฟังมีทุกข์บ้างไหม ถ้ามี ท่านทราบได้ว่าทุกข์ของท่าน เนื่องมาจากตนเอง ซึ่งเป็นที่รักบ้าง หรือว่าเนื่องกับบุคคลซึ่งเป็นที่รักทั้งนั้น ถ้าท่าน

ไม่มีฉันท์ ไม่มีบุคคลซึ่งเป็นที่ยรัก แม้ว่าบุคคลนั้นจะตาย หรือว่าถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียนก็ตาม ท่านย่อมไม่เกิดทุกข์ใด ๆ ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น ชาตินี้ท่านเป็นทุกข์แล้ว เพราะความรักใคร่พอใจ ความผูกพันในบุคคล ซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ ชาติก่อน ๆ นี้ ก็เหมือนกัน ท่านก็เคยผ่าน เคยเป็นทุกข์ เพราะบุคคลที่เป็นที่ยรัก เพราะฉันทราคะของท่านที่มีต่อบุคคลเหล่านั้น และทุกข์ข้างหน้าก็เหมือนกัน ท่านก็ยังจะต้องมีทุกข์อีกมาก ตราบใดที่ยังมีฉันทราคะ มีความพอใจ ผูกพันในบุคคลอื่น

นายคามณีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัศจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว พระดำรัสที่ว่า ทุกข์เป็นอดีตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันท์เป็นมูล มีฉันท์เป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ทุกข์เป็นอนาคตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด จักเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันท์เป็นมูล มีฉันท์เป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารนามว่าจิรวาสี บุตรของข้าพระองค์มีอยู่ เขาอาศัยอยู่ภายนอกนคร ข้าพระองค์ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ส่งบุรุษไปด้วยสั่งว่า แน่นนาย เจ้าจงไปจงทราบกุมารจิรวาสี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษนั้นยังไม่มาเพียงใด ความกระวนกระวายใจย่อมมีแก่ข้าพระองค์ว่า อะไร ๆ อย่าเบียดเบียนจิรวาสีกุมารเลย ดังนี้เพียงนั้น ๆ

นี่เป็นความห่วงใยที่มีอยู่เป็นประจำในบุคคลซึ่งเป็นที่ยรัก ที่ท่านมีฉันทราคะในบุคคลนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียนหรือ

แม้จิรวาสีกุมารยังมีชีวิตอยู่ ผู้ที่เป็นบิดาก็ยังมีทุกข์ถึงเพียงนั้น ตราบใดที่ยังไม่ได้ข่าวว่ามีความสุขสบายประการใด เพราะฉะนั้น ถ้าจิรวาสีกุมารตาย หรือว่าเสื่อมทรัพย์ ถูกจองจำ ผู้ที่เป็นบิดานั้นจะมีทุกข์หรือไม่

นายคามณีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เมื่อจิรวาสีกุมารยังมีชีวิตอยู่ ข้าพระองค์ยังมีความกระวนกระวายใจ ในความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จักไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกตีเตียนแล้ว พระเจ้าข้า

ท่านที่มีญาติพี่น้อง มิตรสหาย บุคคลผู้เป็นที่รักมากในขณะนี้ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ และยังไม่ถูกจองจำ ยังไม่เสื่อมทรัพย์ ยังไม่ถูกตีเตียน แต่ไม่แน่ว่าผู้เป็นที่รักนั้นจะถูกตีเตียนวันไหน จะเสื่อมทรัพย์เมื่อไร หรือว่าจะถูกจองจำ ต้องโทษ หรือถึงแก่สิ้นชีวิต เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า ทุกข์จะต้องตามมาแน่นอน ซึ่งถูกตีเตียนนี้แน่นอนที่สุด คือเมื่อล่วงศีล เมื่อกระทำทุจริตกรรม ไม่ว่าใครจะทำทุจริตกรรมประการใดประการหนึ่ง ล่วงศีลไป ที่จะไม่ถูกตีเตียนนั้น ไม่มี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายคามณี ชื่อนั้นพึงทราบโดยปริยายนี้ว่า ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนี้มีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์

ดูกร นายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน เมื่อใดที่ท่านไม่ได้เห็น มารดาของจิรวาสีกุมาร ไม่ได้ฟังเสียง เมื่อนั้นท่านมีความพอใจ ความกำหนัด หรือความรักในมารดาของจิรวาสีกุมารหรือ

นายคามณีกราบทูลว่า

ไม่ใช่อย่างนั้นพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะอาศัยการเห็น หรือการฟัง ท่านจึงมีความพอใจ ความกำหนด หรือความรักในมารดาของจิรวาสีกุมารหรือ

นายคามณีกราบทูลว่า

อย่างนั้นพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านจะล้าคัญความซอ้นนั้นเป็นไฉน ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะมารดาของจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียนหรือ

นายคามณีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เมื่อมารดาของจิรวาสีกุมารมีชีวิตอยู่ ข้าพระองค์พึงมีความกระวนกระวายใจ ไฉนความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จักไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะมารดาของจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียนแล้ว พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายคามณี ท่านพึงทราบความซอ้นนั้นโดยปริยายนี้ว่า ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลเหตุแห่งทุกข์

จบคันธกาสูตที่ ๑๑

๓๗๐

ในพระสูตรนี้ จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทแม่เรื่องอะไร ทุกข์นั้น ไม่ได้อยู่ที่คนอื่น แต่อยู่ที่ฉันทราคะของท่านเอง ซึ่งเมื่อจะดับ ต้องเป็นการดับด้วยการอบรมเจริญปัญญาของท่านเองเท่านั้น ที่จะละฉันทราคะซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ได้ ไม่ใช่อยู่ที่บุคคลอื่น และกิเลสก็ยังมีแม้ไม่เห็นบุคคลนั้น ชาติต่อไปเห็นบุคคลอื่น ฉันทราคะที่ยังไม่ดับ ก็ย่อมนำมาซึ่งความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะในบุคคลอื่นต่อไป ทุกภพ ทุกชาติ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าบุคคลอื่นจะมีอิทธิพลที่ทำให้ท่านเป็นทุกข์ แต่เพราะกิเลสที่มีอยู่ในจิตของท่านเอง ที่ท่านจะต้องเพียรระลึกรู้และดับ จึงจะสามารถที่จะดับทุกข์ได้ ซึ่งผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานสามารถที่จะทราบได้ ตรงต่อตัวเองตามความเป็นจริงว่า ท่านติดทางใดมาก ท่านติดในรูปมาก หรือในเสียงมาก หรือในกลิ่น หรือในรส หรือในโผฏฐัพพะมาก

ถ้าท่านเป็นผู้ที่ติดข้องในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกวัน วันหนึ่งท่านอาจจะเป็นผู้ที่ล่วงศีล แม้ในข้อกาเมสุมิจจาราได้ เพราะท่านไม่ได้เพียรที่จะขัดเกลากิเลสของท่าน แต่สะสมกิเลสเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น เมื่อกิเลสเพิ่มมากขึ้น ติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะมากขึ้น ท่านก็ย่อมประพฤติผิดในกามได้ ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติผิดในศีลข้อ ๑ หรือข้อ ๒ หรือข้อ ๓ หรือข้อต่อ ๆ ไป ซึ่งก็เป็นไปเพราะความติดในกาม คือ ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ

ผู้ที่เห็นกาลไกล จะเห็นเมื่อไรก็แล้วแต่ จะเห็นมาแล้วในชาติก่อน หรือว่าในชาตินี้ก็เห็นบ้าง หรือว่าสะสมไปที่จะเห็นชัดในชาติหน้า ท่านก็จะเป็นผู้ที่ยอมไม่สะสมในการครองเรือน

จะขอกล่าวถึงผู้ที่ได้อบรมบารมีมา ที่จะเห็นโทษของการครองเรือน และสะสมมาในการที่จะไม่ครองเรือน ใน **ขุททกนิกาย เติมียชาดก** มีข้อความว่า

เมื่อพระราชเสด็จไปพร้อมด้วยข้าราชการบริพาร เพื่อทรงชักชวนให้พระเตมียราช
ฤาษีเสวยราชก่อน ให้ทรงมีพระโอรสหลายองค์ แล้วภายหลังจึงบวช ซึ่งพระเตมียราช
ฤาษีกราบทูลพระราชบิดาว่า

ขอถวายพระพร คนหนุ่มควรประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ควร
จะเป็นคนหนุ่ม เพราะว่าการบวชของคนหนุ่ม ท่านผู้แสวงหาคุณธรรม มีพระพุทธเจ้า
เป็นต้น สรรเสริญ คนหนุ่มควรประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ควรจะเป็น
คนหนุ่ม อาตมภาพจะประพฤติพรหมจรรย์ อาตมภาพไม่ต้องการด้วยราชสมบัติ
อาตมภาพเห็นเด็กชายของท่านทั้งหลาย ผู้เรียกมารดาบิดา ซึ่งเป็นบุตรที่รักอันได้มา
ด้วยยากยิ่งนัก ยังไม่ทันถึงแก่ ก็ตายเสียแล้ว อาตมภาพเห็นเด็กหญิงของท่าน
ทั้งหลายซึ่งสวยงามงดงาม น่าดู น่าชม มีอันสิ้นไปแห่งชีวิต เหมือนหน่อไม้ไผ่ที่ถูก
ถอน ฉะนั้น

จริงอยู่ จะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม แม้จะยังหนุ่มสาวก็ตาย เพราะเหตุนี้ใคร
เล่าจะพึงวางใจในชีวิตนี้ว่า เรายังเป็นหนุ่มสาว อายุของคนเป็นน้อยนัก เพราะวัน
คืนล่วงไป ๆ เปรียบเหมือนอายุของฝูงปลาในน้ำน้อย ความเป็นหนุ่มสาวในวัยนั้น
จักทำอะไรได้ สัตว์โลกถูกครอบงำ และถูกห้อมล้อมอยู่เป็นนิจ เมื่อสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์เป็นไปอยู่ มหาบพิตรจะอภิเษกอาตมภาพในราชสมบัติทำไม

เมื่อพระราชบิดาได้สดับคำของพระเตมียราชฤาษีแล้ว ก็สงสัยและได้ตรัสถาม
ว่า

สัตว์โลกอันอะไรครอบงำไว้ อันอะไรห้อมล้อมไว้ อะไรชื่อว่า สิ่งไม่เป็น
ประโยชน์เป็นไปอยู่

ผู้ที่เป็นบัณฑิตแสวงหาประโยชน์จากถ้อยคำซึ่งมีสาระและเป็นประโยชน์ เมื่อ
ยังไม่เข้าใจชัดก็สอบถามเพื่อที่จะได้รู้ว่า สัตว์โลกอันอะไรครอบงำไว้ อันอะไรห้อม
ล้อมไว้ อะไรชื่อว่า สิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไปอยู่

พระเตมียทูลว่า

สัตว์โลกอันความตายครอบงำไว้ อันความแก่ห้อมล้อมไว้ วันคืน ชื่อว่าสิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไป มหาบพิตรจงทรงทราบอย่างนี้ ขอถวายพระพร

เมื่อด้ายที่เขากำลังทอ ช่างผูกทอไปได้เท่าใด ส่วนที่จะต้องทอก็ยังเหลืออยู่น้อยเท่านั้น แม้ฉันใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ฉันนั้น แม่น้ำที่เต็มฝั่งย่อมไม่ไหลไปสู่ที่สูง ฉันใด อายุของมนุษย์ทั้งหลายย่อมไม่กลับมาสู่ความเป็นเด็กอีก ฉันนั้น แม่น้ำที่เต็มฝั่งย่อมพัดพาเอาต้นไม้มาก่ออยู่ริมฝั่งให้หักโค่นไป ฉันใด สัตว์ทั้งปวงย่อมถูกชราและมรณะพัดพาไป ฉันนั้น

ท่านผู้ฟังเห็นด้วยหรือยังกับข้อความที่ว่า สัตว์โลกอันความตายครอบงำไว้ มีใครพ้นบ้าง ครอบงำไว้จริง ๆ หนีไปทางไหนจะพ้นไหม จะไปจักรวาลอื่น นอกโลก จะไปที่ไหนก็ตามแต่ ใครจะหนีความตายได้ เพราะว่าสัตว์โลกทั้งหลายเมื่อเกิดมาแล้ว จะต้องตาย ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ไม่ว่าจะหนีไปที่ใด ไม่ว่าจะอยู่ถึงสวรรค์ชั้นใดก็ตาม ความตายก็ครอบงำไว้ เพราะว่าสัตว์โลกทั้งหมดที่เกิดมาแล้วจะต้องตาย หนีความตายไม่พ้นเลย

อันความแก่ห้อมล้อมไว้ ความแก่ห้อมล้อมอยู่ทุกขณะ ทุกเวลา ไม่หนีหายไปเลยเหมือนกัน เดียวนี้ ขณะนี้ ก็แก่กว่าเมื่อครู่ที่แล้ว เพราะฉะนั้น ความแก่นี้ห้อมล้อมอยู่ตลอดเวลา ทุกวินาที ทุกขณะของจิต ไม่พ้นไปอีกเหมือนกัน

ความตายครอบงำไว้ หนีไม่พ้น ความแก่ห้อมล้อมไว้ คือ มีอยู่ด้วยตลอดเวลาทุกขณะ ไม่หนีหายไป

วันคืน ชื่อว่าสิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไป เพราะเหตุว่า เป็นแต่เพียงนามธรรม และรูปธรรมแต่ละลักษณะที่เกิดขึ้นและดับไป เท่านั้นเอง

สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ปรากฏ ดับไปแล้ว เมื่อครู่นี้ เสียงที่ปรากฏทางหู ปรากฏ และดับไป กลิ่นที่ปรากฏ ปรากฏ และดับไป รสที่เลิศ ที่อร่อย ที่ประณีต ปรากฏ และดับไป ใญ่ฐัพพะที่ปรากฏ ปรากฏ และดับไป นี่คือวันและคืนซึ่งเป็นการเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะ ซึ่งเกิดขึ้นและดับไป สืบต่อ

กัน เป็นวัน เป็นคืน เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่เพียงเกิดขึ้นและดับไปเท่านั้น ชื่อว่า
สิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไป

ท่านผู้ฟังอาจจะรู้สึกเป็นสุขมากเวลาที่เห็น หรือว่าได้ยินคำสรรเสริญ ยกย่อง
เยินยอ ได้รับอาหารที่ประณีต ได้วัตถุทางตาที่น่าพอใจ ได้รับสิ่งที่พอใจ ได้เสียงที่พอใจ
ได้กลิ่นที่พอใจ มีความสุขมาก แต่ถึงท่านจะสุขสักเท่าไร สุขนั้นก็หมดไปแล้ว

เมื่อวานนี้ ท่านรู้สึกตื่นเต้น มีความสุข มีความโลมณัสมาก แต่สุขโลมณัสเมื่อ
วานนี้ก็หมดไปแล้ว เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะมีความสุข เป็นทุกข์อย่างไรก็ตาม ทุกอย่างก็
เป็นแต่เพียงสภาพของธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และดับไป หมดไป

สุขมากมากเมื่อวานนี้ หมดไปแล้ว มีประโยชน์ไหมวันนี้ หมดแล้วก็ชื่อว่า
เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นไป

เมื่อพระราชบิดาทรงชักชวน หว่านล้อมนานาประการที่จะให้พระเตมีย์เสด็จ
กลับไปเสวยราชสมบัติเสียก่อน

พระเตมีย์ทูลว่า

มหาบพิตรจะให้आत्मภาพเสื่อมไปเพราะทรัพย์ทำไม บุคคลจักตายเพราะ
ภรรยาทำไม ประโยชน์อะไรด้วยความเป็นหนุ่มสาวซึ่งต้องแก่ ทำไมจะต้องให้ชรา
ครอบงำ ในโลกสันนิวาสนามีชราและมรณะเป็นธรรมดาฉันนั้น จักพลัดพลินไปทำไม
จะเล่นหัวไปทำไม จะยินดีไปทำไม จะมีประโยชน์อะไรด้วยการแสวงหาทรัพย์ จะมี
ประโยชน์อะไรด้วยบุตรและภรรยาแก่आत्मภาพ आत्मภาพหลุดพ้นแล้วจากเครื่องผูก
ขอลถวายพระพร

มัจจุราชย่อมไม่ย่ำยีआत्मภาพซึ่งรู้ชัดอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคลถูกมัจจุราชครอบงำ
แล้ว จะยินดีไปทำไม จะประโยชน์อะไรด้วยการแสวงหาทรัพย์

ผลไม่ที่สุขแล้ว ย่อมเกิดภัยแต่การหล่นเป็นนิตย์ ฉันทใด สัตว์ทั้งหลายที่เกิด
แล้วย่อมมีภัยแต่ความตายเป็นนิตย์ ฉันทนั้น คนเป็นอันมากได้พบกันในเวลาเช้า พอ
เวลาเย็นก็ไม่เห็นกัน คนเป็นอันมากได้พบกันในเวลาเย็น พอถึงเวลาเช้าก็ไม่ได้เห็นกัน
ควรรีบทำความเพียรเสียแต่ในวันนี้ทีเดียว ใครเล่าจะพึงรู้ความตายว่าจะมีในวันพรุ่งนี้

เพราะความผิดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีเสนาใหญ่นั้น ไม่มีเลย โจรทั้งหลายย่อมปรารถนา
ทรัพย์ อาตมภาพเป็นผู้พ้นจากเครื่องผูก ขอลถวายพระพร เชิญมหายาพิตรเสด็จกลับ
เถิด อาตมภาพไม่มีความต้องการด้วยราชสมบัติ

จบเตมียชาดกที่ ๑

จะเห็นได้ว่า การเห็นหิริ โอตตปปะในกาม คือ ในรูป เสียง กลิ่น รส
โณรสูปพะนั้นต่างกัน เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ ท่านมีการสะสมที่จะเป็นเพศใด คือ
จะเป็นเพศบรรพชิต หรือเพศฆราวาส ซึ่งแท้ที่จริงแล้วในชาติก่อน ๆ ก็ไม่ใช่ที่ท่านไม่
เคยสะสมการออกจากเรือนเป็นเพศบรรพชิตมาเลย แต่กิเลสที่ยังไม่ดับเป็นสมุจเฉท ก็
ย่อมแล้วแต่ปัจจัยของแต่ละภพ แต่ละชาติ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเอง แม้ในชาติที่เป็น
พระเตมีย์ มีความคิด มีสภาพของจิตที่สะสมในชาตินั้นอย่างนั้น แต่ในพระชาติ
สุดท้าย ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังเป็นผู้ที่ทรงครองเรือน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังที่เจริญสติปัฏฐาน จะสังเกตได้ว่า บางครั้ง บางคราว
จิตใจของท่านจะมีความรู้สึกหน่าย หรือว่าละคลายการติดในกาม แม้ไม่มาก แม้จะ
เป็นเพียงครั้งคราว นิดหน่อย หรือว่าเป็นพัก ๆ ซึ่งก็เป็นผลของการเจริญอบรมปัญญา
ที่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และขัดเกลาไปได้เพียงบางครั้ง บางขณะ

พระผู้มีพระภาคเอง ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ทรง
อบรมเจริญสติปัฏฐาน เช่น ในครั้งที่ เป็นโชติปาละมานพ ก็ได้เคยออกจากเรือน บวช
เป็นบรรพชิต อบรมเจริญสติปัฏฐานมาก มีจิตโน้มไปในทางที่จะไม่ครองเรือน

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องของการดับกิเลส ต้องเป็นเรื่องของการรู้จริงใน
ลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมที่ปรากฏ แต่ไม่ทราบว่ชาติไหนจะประจักษ์แจ้ง
แทงตลอดในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรม ลักษณะต่าง ๆ กัน ในวันหนึ่ง ๆ
ซึ่งจะต้องอาศัยความอดทน การเจริญเหตุ คือ สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่
ปรากฏไปเรื่อย ๆ บ่อย ๆ เนือง ๆ ที่เป็นชีวิตจริง ๆ จนกว่าจะถึงชาติที่สามารถประจักษ์
แจ้งในลักษณะของสภาพธรรม บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ แต่จะขาดการที่สติ

จะเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริง ไม่ได้ และจะต้องเป็นนามธรรม และรูปธรรมตามปกติในขณะนี้

ถ้าท่านศึกษาทั้งพระสูตรตันตปิฎกประกอบด้วย จะเห็นว่า เรื่องของการรู้แจ้ง อริยสัจธรรมนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมมาก เจริญนาน และเป็นการยาก ไม่ใช่เป็นเรื่องที่สามารถที่จะเป็นพระอริยเจ้าได้โดยเหตุไม่สมควรแก่ผล คือ โดยปัญญาไม่สามารถที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริง

ถ. ในตอนต้นที่มีผู้ถามว่า ขับริยนต์เจริญสติปัฏฐานได้หรือไม่ ถ้าเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติก็รู้ชัดอยู่แล้วว่าอะไรเป็นอะไร แต่ใจนิจยังมีความสงสัยอยู่ กระผมเดาว่า ที่สงสัยนั้น เป็นเพราะได้รับคำแนะนำเรื่องการเจริญสติปัฏฐานมาไม่ตรงตามที่อาจารย์อธิบาย

อีกเรื่องหนึ่ง ท่านอาจารย์กล่าวถึงว่า ได้สนทนากับบางท่านที่เกิดความสงสัยว่า ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งความสงสัยนี้ ก็บอกว่าเป็นกุศล แต่ว่าผู้นั้นเกิดร้องให้ขึ้นมา ร้องให้นี้ก็บอกว่าเป็นโทสะ สงสัยอยู่ว่า การร้องให้เป็นโทสะเสมอไปหรือ ผู้ที่สงสัยผู้อื่น ซาบซึ่งจริง ๆ สงสารอยากจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์จริง ๆ อย่างนี้ก็สามารถที่จะร้องให้ได้ ไม่ใช่ร้องให้เพราะอยากจะได้ลูกไล่ให้เขาไปเสีย แต่สงสารอยากจะช่วยเหลือเขามาก สงสารจนกระทั่งเกิดน้ำตาไหล ร้องให้ขึ้นมา อย่างนี้จะเป็นอกุศลด้วยหรือ หรือว่าเป็นกุศลก็ได้

สุ. จิตเกิดดับสลับต่อกันเร็วมากทีเดียว ถ้าไม่เป็นผู้ที่ละเอียด ที่จะศึกษาความต่างกันของจิต ก็เกือบจะไม่ทราบว่า กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล เพราะว่าบางคนเข้าใจอกุศลว่าเป็นกุศล และเข้าใจกุศลว่าเป็นอกุศล

พระมหากรุณาที่ทรงแสดงสภาพของจิตไว้โดยละเอียด ก็เพื่อให้ผู้ที่ประจักษ์ลักษณะของสภาพของจิตนั้น ไม่เข้าใจสภาพของจิตผิด ถ้าท่านศึกษาปรมัตถธรรมจะทราบได้ว่า โทมนัสเวทนาเกิดกับโทสมูลจิตเท่านั้น โทมนัสเวทนาไม่เกิดกับโลภมูลจิต ไม่เกิดกับโมหมูลจิต และไม่เกิดกับมहाกุศลจิตเลย เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังน้ำตา

ไหล จะไม่พ้นจากโทมนัสเวทนา ซึ่งในขณะนั้นเป็นโทสมูลจิต ถ้ามีความกรุณา เวทนาเป็นอุเบกขาได้ เป็นสภาพของกุศลจิต ซึ่งไม่ตกไปถึงความเป็นโทมนัส

ถ. ตามที่อาจารย์อธิบายนั้น หมายความว่า ขณะที่เกิดกุศลจิตนั้น คือ สงสาร ต่อจากสงสาร ก็เกิดความเศร้าสลด เกิดความเสียใจ พลอยเสียใจไปกับเขา ด้วย เรียกว่าเป็นโทมนัส ซึ่งเป็นอกุศล เข้าใจชัดแจ้งคืออย่างนี้ แต่การร้องไห้ ยังติดใจ อยู่อีกนิดหนึ่ง การร้องไห้ ไม่จำเป็นต้องเป็นอกุศลเสมอไปใช่ไหมครับ แม้กุศลก็ อาจจะร้องไห้ได้ จะมีได้หรือไม่

สุ. แล้วแต่เวทนา โดยปริยัติท่านก็คงจะทราบว่า ปิติจนน้ำตาไหลก็มี แต่ ไม่ใช่ลักษณะเดียวกับการร้องไห้ด้วยโทมนัสเวทนา สภาพของจิตต่างกัน ลักษณะ อากาโรที่ปรากฏก็ต่างกัน เพราะฉะนั้น เรื่องของจริง สิ่งที่เป็นจริง ไม่บิดเบือนไปเป็น อย่างอื่น และที่จู้จู้ชัดได้ ก็เพราะสติกำลังระลึกไว้ในลักษณะของเวทนาในขณะนั้น จริง ๆ ว่า เวทนาในขณะนั้นเป็นปิติ เป็นโสมนัส หรือว่าเป็นโทมนัส

เวลาดูหนัง เวทนามากมายใช่ไหม โลกะก็มี ประเดี้ยวก็เป็นโทมนัส ไม่รู้ตัว เลย แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติแล้ว สามารถที่จะรู้ได้ในสภาพของนามธรรมแต่ละ ชนิดที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สามารถที่จะรู้ได้ใน ขณะนั้นจริง ๆ แต่ต้องเป็นผู้ที่อบรมเจริญเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ

ขณะนี้นามธรรมและรูปธรรมเกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัญญาที่คม กล้าต้องแทงตลอดได้ในสภาพความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม จึงสามารถละ การยึดถือว่าเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนได้

ส่วนการที่สติจะระลึกนามใดรูปใด นั้นเป็นเรื่องของสติ เป็นชีวิตปกติจริง ๆ ขอให้ทราบว่า ต้องเป็นปกติจริง ๆ ประการเดียว ที่จะทำให้รู้ชัดในลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมได้

